

АКТУАЛЬНО

ДЕНЬ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ

стор. 2

ТЕАТР

ОДКРОВЕННЯ
ПРО ВІЙНУ

стор. 4

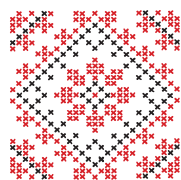
МИСТЕЦТВО

РОЗМОВИ
З ЛІТОМ

стор. 13

Загальнодержавна українська газета

КУЛЬТУРА І ЖИТТЯ

№35 | 31 серпня 2018

Заснована в січні 1913 Гнатом Хоткевичем

ISSN 2519-4429

ПОШТОВА ЕСТАФЕТА ДО 250-РІЧЧЯ КОЛІЇВЩИНИ

стор. 9

482015719400131 35

ДМИТРО ЧОБІТ

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

СТОП. 14-15

Філателіст: Олександр КАНІВЕЦЬ. Фото: Євгена БУЖЕТА

23 серпня – у День прапора, біля КМДА, за участі голови міста Віталія Кличка, відбулася церемонія урочистого підняття Державного прапора України, а 24 серпня – у День відновлення Незалежності України, за участі державних високопосадовців, відбувся Молитовний захід у соборі Святої Софії Національного заповідника «Софія Київська» та інших храмах Києва, а також Церемонія покладання квітів до пам'ятників Тарасові Шевченку та Михайлові Грушевському.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Відбулося покладання квітів і до пам'ятників, пам'ятних знаків, місць поховань видатних діячів українського державотворення, борців за незалежність України у ХХ столітті, загиблих учасників Революції Гідності, учасників антитерористичної операції у Донецькій і Луганській областях. Також в Україну на найбільше свято української держави з візитом завітав радник президента США з питань національної безпеки Джон Болтон. Він зустрівся з президентом України Петром Порошенком, прем'єр-міністром Володимиром

Герої-захисники Батьківщини від московської агресії

Гройсманом та ще деякими представниками українського уряду. З нагоди Дня Незалежності, у столиці України відбулися спортивні заходи, фестивалі та виставки. Серед них: Всеукраїнський фестиваль Всеукраїнського центру фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх», забіг у вишиванках до Дня Незалежності України, регата на Дніпрі, кінно-спортивне змагання на Київському іподромі, автомобільне свято Motor-Show 27 UA, фестиваль етнічних громад «Мати Україно – ти у одна у нас!», Фестиваль «Кримський дім об'єднує серця», VIII вуличний фестиваль «Найбільша карта мрії», чемпіонат України зі стріт-воркауту, фотовиставка «Україно моя» у Національному історико-архітектурному музеї «Київська фортеця». А ще в День Незалежності України гурт «Океан Ельзи» тра-

СВЯТО НЕЗАЛЕЖНОСТІ 2018

диційно дав великий концерт на НСК «Олімпійський». Усе це залишило позитивні враження та відчуття єднання.

Але, звичайно, найбільшу увагу киян та гостей столиці привернув парад – «Марш нової армії» на Хрещатику і Майдані Незалежності з нагоди 27-ї річниці Незалежності України та 100-річчя відродження української державності, а також Виставка сучасних зразків озброєння, військової техніки та інших матеріально-технічних засобів на Михайлівській площі. На Військовому параді у Києві була продемонстрована нова зброя, власне вже вітчизняного виробництва: РСЗВ «Верба» – реактивна система залпового вогню, виготовлена на базі автомобіля КРАЗ, розроблена у 2015 році, РСЗВ «Вільха» – ракетний комплекс калібру 300 міліметрів, його розробку було розпочато в 2016 році, а у квітні цього року він пройшов державні випробування, «Богдана» – самохідна гаубиця калібру 155 міліметрів українського виробництва: відбуваються її державні випробування, і це озброєння розробляють у рамках наближення до

Хрещатик – Майдан Незалежності в День Прапора 23 серпня

багато хто вважав, що в Збройних силах України авіації взагалі немає. Серед інших літальних апаратів на параді представили й нові військово-транспортні АН-178 та бойову авіацію України: багатоцільові винищувачі Су-27, броньовані штурмовики Су-25, бомбардувальники Су-24М та винищувачі МіГ-29. Після прольоту над Хрещатиком винищувачів МіГ-29 на параді здійнялися овації.

І хоча кияни та гості столиці прийшли подивитися передусім на нову техніку, яку демонстрували цьогоріч у Києві, але найбільше люди хотіли побачити воїнів, які брали чи беруть нині участь в обороні України на сході держави. Для багатьох присутніх День Незалежності України і військовий парад стали днем зустрічі з побратимами, друзями, однодумцями. Для інших же це можливість упізнати «своїх», за радісними очима, за вишиванками, за спільним відчуттям свята. Хрещатик буквально заповнили вишиванки на будь-який смак. Приємно, що на парад традиційно приходять не лише кияни – до столиці цього дня з'їжджаються мешканці інших міст і навіть українці з-за кордону з дітьми. «Вважаємо, що обов'язково варто проводити парад на День нашої Незалежності. Він потрібний і пересічним українцям, щоб ми розуміли, що в країні триває війна, а тому сильна армія нам конче необхідна, і військовим – щоб знали, що їх підтримує наш народ», – зазначили гості свята.

У центрі столиці було доволі велелюдно – виникало приємне відчуття причетності та єдності однодумців. Уздовж Хрещатики пройшли півтори сотні струнких, вродливих дівчат у формі та зі зброєю. У кожній – охайно зіbrane волосся, зав'язане жовто-синьою стрічкою. Це зведений жіночий батальйон з майбутніх офіцерів-зв'язківців Військового інституту телекомунікацій та Інформатизації та Військового інституту Київського національного університету імені Тараса

Шевченка. Родзинкою стройового параду підрозділів 2018 року стали саме ці дівчата, які вперше крокували нарівні з іноземними підрозділами центром столиці. Їхній парадний розрахунок викликав найбільше овацій киян і гостей міста. Як стверджують в українській армії, чисельність жінок-військових в Україні нині становить 10 відсотків з усього складу Збройних сил! Також уперше в параді брали участь капелани військових частин.

Військовий парад до Дня Незалежності відбувся – гідно й потужно. Ми вкотре поглянули на себе збоку і збагнули, що тепер за нами не лише правда, а й сила, яка зростає. У цьому сенсі цілком виправданою виявилася навіть назва «Марш нової армії». І справа тут не так у продемонстрованій техніці (хоча деякі зразки справді вражали) і не в кількості військових, які брали участь, а в тому, як точно передано незламний дух нашого війська. Війська, яке давно перестало бути формальною одиницею, як це було донедавна, а пройшло реальний бойовий гарт.

На тому, що українська армія та держава загалом стала сильнішою, у своєму виступі перед початком параду акцентував і Президент України Петро Порошенко. «Нас тестували і на міцність, і на розрив, намагалися розділити народ і розчлени-

увати країну, пробували заблокувати наш рух до Європи, хотіли загнати волелюбний народ назад в осоружне імперське стійло. Ми з вами вистояли, не просто вижили в лихоліття, але й наростили міцні м'язи, стали сильнішими, впевненими в собі, у власних можливостях», – наголосив Глава держави. Люди на Хрещатику зустріли оплесками його слова про те, що народ пишається своєю армією. Також присутні привітали намір надати законної сили гаслу «Слава Україні! Героям слава!», яке на цьогорічному параді використовувалося вперше та замінило військове вітання радянського зразка. І, насправді, така реакція цілком передбачувана, адже ці фрази стали для українців не просто важливими – у них іще з Революції Гідності закарбувалися прагнення до боротьби та перемоги.

І, звісно ж, яким би був військовий парад нової України, якби в ньому не брали участь ветерани АТО. Їх чимало було 24 серпня, проте не всі вони вважали за потрібне висловлюватися. І, певно, мали право залишити свою правду десь глибше в собі. Щойно завершився парад, як навпроти Бесарабського ринку сформувалася нова колона: у камуфляжі й вишиванках, у цивільному й рясках-сутанах, на яких виблискували бойові солдатські нагородки...

Жінки тримали портрети в чорних рамках. Лунали гасла: «Слава Україні!» – «Героям слава!». Попереду – прапори «Правого сектора», батальйонів «Айдар» і «Донбас». За ними – білці інших добровольчих підрозділів і ЗСУ, капелани, волонтери, матері й діти загиблих захисників України...

Колона готується рушати, щоб віддати шану загиблим бійцям і вшанувати живих. За якийсь час колона йде через Майдан до Європейської площі, дорогою приєднуючи нових осіб... ветеранів, волонтерів і просто тих, які співпереживають та співчувують.

Учасники військового параду під час репетиції

«Пісенний Спас» започаткувала у 2015 році родина відомого барда, поета і педагога Володимира Шинкарука, чий ім'ям і був названий фестиваль. Ініціатором, організатором і натхненником фестивалю є його дочка, відома співачка Ірина Шинкарук. Фестиваль традиційно припадає на вихідні, наближені до 19 серпня – день народження Володимира Шинкарука.

Наталка ПОЗНЯК

Починаючи від 2016 року в рамках фестивалю відбувається конкурс молодих виконавців у трьох номінаціях: авторська пісня, естрадна пісня та конференс.

Упродовж чотирьох років «Пісенний Спас» став мистецьким явищем національного рівня, а його учасники демонструють щоразу вищий професіоналізм. Змінюється і географія фестивалю: цього року на конкурс надійшло близько сотні заявок із 16 регіонів, включно з Донецькою і Луганською областями та Кримом, а також із-за кордону. До фіналу потрапило 40 найкращих виконавців.

Рівень конкурсантів оцінювало професійне журі. У ньому цього року журналістка і теле- та радіоведуча Ірина Антонович, поет і композитор, автор хітів «Ти подобаєшся мені» та «Ні обцянок, ні пробачень» Сергій Лазо, співачка, телеведуча і радниця міністра культури Анжеліка Рудницька, співачка, телеведуча і педагог Алла Попова, відомий актор Володимир Талашко, засновник і художній керівник гурту «Древляни» Юрій Градовський та заступник міністра молоді і спорту Олександр Ярема. Окрім того, у журі й міжнародні експерти: художній керівник Театру пісні заслуженої артистки Білорусі Ірини Дорофеевої Юрій Савош та учасник фестивалю Сан-Ремо, італійський співак Бруно Маккарі. Останній високо оцінив вокальні дані учасників конкурсу. «Із того, що я тут почув, скажу одразу, що кілька співаків уже може претендувати на міжнародні конкурси. Це справ-

ПІСЕННИЙ СПАС

ді європейський рівень», – зазначив він.

Конкурсанти справді поставили перед журі непросте завдання, бо образити не хотілося нікого. «Нам дуже хотілося, щоб учасники бачили в нас не так суддів, які хочуть їх засудити, як друзів, наставників, відчували нашу підтримку. І водночас, ми намагалися бути максимально справедливими», – каже голова журі Ірина Шинкарук. Водночас, цього

року учасників фестивалю в номінації естрадної пісні очікувала несподіванка: через велику кількість справді цікавих обробок в етно-стилі журі вирішило виділити фольклорну підномінацію. «Цього року багато конкурсантів звернулося до народної пісні, до етно-мотивів, осучаснивши їх, вдихнувши нове життя. Це зараз

дуже модно, це було дуже класно і професійно зроблено, але ми зіткнулися з тим, що в естрадній пісні і в етно-пісні існують зовсім різні критерії. Так народилося рішення розділити ці стилі. Сподіваюся, наступного року нових сучасних обробок етно-пісень буде більше», – каже член журі, співачка Анжеліка Рудницька.

Цікаво, що етно-обробку пісні Володимира Шинкарука «Ой, на Івана, ой, на Купала» запропонувала і володар гран-прі, 17-річна білоруска з Мінська Яна Неклюдова, яка перший куплет заспівала білоруською. Вона отримала головний приз – стилізованого півника – скрипичного ключа з яблуком у центрі та професійний мікрофон. «Мені ця пісня одразу лягла на душу, але захотілося заспівати її по-новому, незвично. Мені приємно, що цей експеримент сподобався журі. Хоча, якщо чесно, перемога для мене стала цілковитою несподіванкою. Тепер ця пісня буде в моєму репертуарі і, я сподіваюся, вона сподобається білоруським слухачам. Тим більше, що наші мови такі схожі, що перекладу не потрібно», – зазначила після оголошення підсумків конкурсу щаслива переможниця.

І сам «Пісенний Спас» дедалі більше стає полем для творчих експериментів. Багато їх було і цього року. Зокрема, на гала-концерті для шанувальників «Пісенного Спаса» справжньою несподіванкою стали два дуети, які

народилися на фестивалі і вкотре підтвердили місію «Пісенного Спаса» щодо спадковості поколінь, зокрема і творчої: переможець у номінації «естрадна пісня» Катажина Ключовська вийшла на сцену разом із членом журі Юрієм Градовським, а торішній володар другої премії в номінації «авторська пісня» Максим Гавришин заспівав у дуеті з Іриною Антонович надзвичайно сильну пісню про війну. «Цей рік для мене справді виявився надзвичайно творчим. Торішній «Пісенний Спас» дав мені такий потужний поштовх, що я знову почала писати пісні і в мене за цей рік уже було кілька творчих вечорів. Тепер народився цей дует. І з'явилося ще багато цікавих задумів», – ділиться Ірина Антонович.

А тим часом за кулісами три-

рево життя. Ця традиція була започаткована торік, і ось вона має продовження», – розповіла Ірина Шинкарук.

У рамках фестивалю в суботу, 18 серпня відбувся благодійний концерт на підтримку солістки легендарного гурту «Фрістайл» Ніни Кірсо. «Підтримати Ніну, яка, до речі, теж була гостем «Пісенного Спаса», зголосилося дуже багато її друзів. Усіх ми навіть не змогли вмістити в програму. Виступали Віталій Борисюк, Світлана та Віталій Білоножки, Іво Бобул, Алла Кудлай, брати Яремчуки, Оксана Пекун, Євген Літвінкович, Петро Чорний, Володимир Талашко – разом близько тридцяти номерів. Сподіваємося, що енергія наших сердець і наша молитва допоможуть Ніні подолати хворобу», – каже Ірина

вав збір автографів для унікального Спасівського рушника з вишитими автографами учасників фестивалю. Ідея такого рушника належить Ірині Шинкарук, а за втілення взялася відома майстриня Інна Завальнюк. Цього року було презентовано першу частину фестивального дерева, на якому розмістилося близько тридцяти яблук-автографів, а зараз на рушнику з'явилося ще стільки ж. Зокрема, і хедлайнерів фестивалю – Віктора Винника з гурту «Мері», Ілларії, Віктора Павліка та інших зірок. «У нас на Житомирщині є одна така реліквія – вишитий автографами рушник письменника-шістдесятника Євгена Концевича. До речі, мені теж свого часу пощастило залишити там свій підпис. І мені дуже хотілося, щоб і в нас на фестивалі був такий оберіг, таке символічне де-

Шинкарук.

Насиченою була і програма фестивального містечка, яке цього року розгорнулося в центрі Житомира на оновленій вулиці Михайлівській. Усі три дні вулиця нагадувала повноводу річку, а очі розбігалися від розмаїття хендмейду та виробів майстрів народних мистецтв. Свою поезію на фестивалі презентували і лауреати відомого літературного конкурсу «Коронація Слова» – у 2010 році Володимир Шинкарук отримав першу премію «Коронації» в жанрі «Пісенна лірика». Гостем «Пісенного Спаса» став і козацький фестиваль «Стежками козацької слави».

Головна ідея фестивалю «Пісенний Спас» – 2018 – спадковість поколінь. Завдяки потужній творчій енергії та наставництву Володимира Шинкарука, відбулося становлення багатьох творчих особистостей різних поколінь. І ця традиція знайшла продовження – цього року у фестивалі активну участь брали двоє синів Ірини Шинкарук, Єгор та Віктор. Талісманом фестивалю стала і двомісячна Катруся – у травні Ірина втретє стала мамою, і донька супроводжувала її на всіх підготовчих заходах фестивалю.

Загалом у фестивалі за два дні взяла участь близько півсотні відомих українських виконавців. Наступного року чекаємо нових несподіванок. Отож – до зустрічі на «Пісенному Спасі»!

15 липня в рамках театрального фестивалю **Osten-Saken** режисери Галина Джикаєва, Ден та Яна Гуменні (PostPlayTeatr) вперше презентували свою нову роботу: документальну виставу «Дівочки-дівочки» проекту «жінки та війна».

Анна ЛЮДНОВА

Прем'єра в Києві відбулася 28–29 липня. Показ вистави планують також на 8 та 9 вересня. Це перформативний спектакль: 9 реальних історій про жінок-учасниць бойових дій зони АТО, яку навіть після 4-х років колотнечі не позиціонують як територію війни в Україні.

«Тут у Києві говорять і думають різне:

- Та, це десь там, далеко.
- Мене це не стосується.
- Лайк та перепост.
- Не знати.
- Знати, але краще забути.
- Зробити вигляд. Ніби все ок.

Бо якщо я буду думати, коли вихляю келих пива з друзями, що у цей момент 20-річний хлопчина з простреленим животом конає у муках, я не зможу пити це пиво. Але я ж це пиво заслужив, я працюю, у мене нормальна сім'я, дитки, яким потрібен бать-

ко. А війна – це робота не для мене.

– Я займаюсь духовними практиками, про війну не хочу говорити. І взагалі я проти насильства.

– Мені і так вистачає нервових ривків, навіть ще про війну. Я і в новинах, коли про війну – виходжу на кухню, щоб не чути».

Це унікальні зізнання про війну, які, за словами Дена Гуменного, не обмежаться лише одним спектаклем. Адже в планах митців – зробити серію вистав, заснованих на зібраних матеріалах від респондентів. Вистава «Дівочки-дівочки» має драматургічну структуру, яку створили з інтерв'ю з учасницями АТО, а транслюють це глядачеві акторки. PostPlayTeatr віддає 20% грошей з продажу квитків в АТО, окрім того, глядачі ма-

ОДКРОВЕННЯ ПРО ВІЙНУ В УКРАЇНІ АБО ВИСТАВА «ДЕВОЧКИ-ДЕВОЧКИ»

ють можливість зробити додаткові добровільні внески, які театр передає дітям загиблих та самим учасникам.

Організація простору вистави – перше, що вас здивує. Адже приміщення театру ніби одразу переносить глядача у простір бліндажів і траншей, завдяки різним ящикам, коробкам, надбудовам із палетів. Сидіти глядачам доводиться на ящиках з-під патронів. Усе максимально символі-

чно на стелі театральної зали. Так з'являються декілька реальностей з чітким розмежуванням: війна на Донбасі, Київ з нібито мирним небом та різними соціально-політичними поглядами жителів, реальність вистави, де глядач почасти протиставляється акторові та його дійсності.

Окрім символічності організації єдиного простору з глядачем, символом через усю виставу проходить поєднання червоного та чорного: одна з героїнь плете браслет із двох стрічок – червоної та чорної. Окрім того, що таке поєднання є символом революції та УПА, число два – це числокод жіночого начала, як завжди вважалося в міфології та віруваннях українського народу.

Тема жінки відкривається глядачеві з різних боків: вона – і дружина, і мати, і воїтельниця, і рятівниця, але, поза тим, не позбавлена жіночності й сексуальності.

Про що спілкуються дівчата? Більшість з історій будуються на основі дихотомії «спогади / реалії». Дехто продовжує працювати за контрактом на Донбасі, а хтось – живе «цивільно» та розповідає про свої враження. Кожна з історій – унікальна, хоча й позбавлена імен. Лише подекуди «вистрілюють» власні назви: Донбас, Артемівськ, Кіровоград-

щина, Київ тощо. Можливо, тому, що насправді мова йде не про унікальність, яку помічаєш спочатку, і не про прототипи 9 жінок, а про абсолютно типові ситуації та людей, яких в АТО чимало.

Журналістка розповідає про складнощі роботи на війні, про те, як на Донбасі зустріла випадково свого колишнього однокласника і вийшла за нього заміж: наречений сам організував свято в українському стилі в Національному музеї архітектури та побуту України (Пирогів), запросивши ЗМІ та не попередивши її про це.

Історій різних – дев'ять. І, окрім того, що вони всі були записані драматургами з вуст очевидців, митці йдуть далі – намагаються на прикладі героїнь вистави розвінчати міфи та стереотипи про АТО: ні, туди не йдуть лише заради заробітку; далеко не всі учасники бойових дій вважають себе героями. Одна з дівчат коментує, що вона повернулася до цивільного життя і має посвідчення учасника АТО, але ж війна не закінчилася, ми не перемогли, тому немає жодного відчуття героїзму, навіть соромно. Жінки також можуть воювати, часом вони сильніші за

Художниця розповідає про свій досвід проведення арт-терапії для бійців, волонтерка – як неодноразово те, що вона передавала для бійців, до АТО не доїжджало (то все опинялося на київських базарах), і тому вона вирішила збирати кошти, одяг та продукти і відвозити самостійно. Одна з дівчат одружилася з розвідником в Артемівську і, замість класичного лімузину, мала жовто-блакитний танк. Але її чоловік згодом «дембельнувся» та жив на Кіровоградщині, а вона не змогла не продовжити контракт. І, врешті, стосунки на відстані закінчилися його зрадою.

Поділ на «укрів» і «сепарів» часом є умовним (з одного боку, обидва поняття мають негативний відтінок, з іншого, за розповідями однієї з дівчат, сепарити так-таки укрів вітають із заручниками і поведуться доволі людяно).

9 не подібних одна до одної історій, які об'єднують неможливість залишатися осторонь соціально-політичної ситуації своєї країни.

«Живої» атмосфери достовірності виставі надає також те, що тут звучать літературна українська, російська мови та суржик. Звісно, драматурги намагалися зберегти мову прототипів героїнь вистави з різних регіонів країни.

Вистава є перформативною. Тут постійна гра світла й тіні, звернення акторки до відеооператора вистави: «Запитай, як ми розлучилися» або «Сяду зручніше, бо знімають». Понад те, одна з акторок під час вистави знімає інших на телефон і фотографує. І, звісно, без «загравання» з глядачем теж не обійшлося. В кінці вистави акторки за руку виводять із зали глядачів по черзі.

Бойові командири, воїтельниці, волонтери і просто жінки – вистава про дівчат чи лише про гармонійне поєднання фізичної та духовної сили? Які вони? Як змінилося їхнє життя після подій в АТО? Досліджуємо. Війна триває...

УКРАЇНЬСЬКА КЕРАМІСТКА СТАЛА УЧАСНИЦЕЮ МІЖНАРОДНОГО СИМПОЗІУМУ В ЛАТВІЇ

Упродовж 20 липня – 3 серпня 2018 року в місті Даугавпілс (Латвія) відбувся VI Міжнародний симпозиум керамічного мистецтва Ceramic Laboratory («Лабораторія кераміки»). Цю подію, важливу для розвитку сучасної кераміки, ініціювали незмінні організатори – Латвійський центр сучасної кераміки та Арт-центр імені Марка Ротка.

Цьогоріч учасниками симпозиуму стали мистці з 10 країн світу: Австрії, Індії, Латвії, Литви, Польщі, РФ, Туреччини, Угорщини та Японії. Україну на цьому престижному арт-форумі представила художник-кераміст Зінаїда Близнюк (Опішне, Полтавщина).

Мисткиня народилася на Волині, художню освіту здобула в Полтавському національному технічному університеті імені Юрія Кондратюка. Нині працює художником Національного музею-заповідника українського гончарства й водночас упевнено виявляє власну творчу харизму, беручи участь у мистецьких проєктах усеукраїнського й міжнародного рівнів.

Зінаїда Близнюк поділилася своїми враженнями від латвійського арт-форуму.

– Як тобі вдалося стати учасником Ceramic Laboratory?

– Про латвійський симпозиум дізналася раніше, 2014 року. Після закінчення університету шукала інформацію про мистецькі події для керамістів і натрапила на «Положення». Тоді відбір не пройшла, забракло творчого досвіду. Проте не відступила від мети і щороку подавала заявки – цього року мене запросили як учасника. Серед умов участі – наявність портфоліо, а також актуальна ідея власного майстер-класу, лекції чи презентації.

– Якою була атмосфера симпозиуму?

– Майже всі учасники вже мають світове ім'я, однак видалися привітними й відкритими до спілкування. Я відчувала себе рівною з ними. Це унікальні люди, з якими було дуже приємно працювати поруч.

– Доволі часто програма є запорукою вдалого керамічного пленеру. Чи вистачило часу на втілення творчих ідей?

– Перший тиждень ми просто поринули в роботу. Кожний учасник працював для підсумкової виставки. Частина творів, виготовлених за час симпозиуму, залишалася за керамістами. Другий тиждень був присвячений випалюванню робіт, а також майстер-класам та презентаціям.

– Чи мала задум для симпозиуму?

– Ні, я не мала попередньо концепції, хоча була готова до будь-яких творчих вимог. Організатори постійно оновлюють формат. Для прикладу, торік темою була вогняна скульптура, нині – камерна, невеликого розміру.

– Ідея прийшла вже в Латвії. Я виготовила скульптурну композицію з трьох частин «Flovesis

К», яка розкрила тему відчуття щастя. Водночас кожен учасник мав привезти одну домашню роботу. Так ще до офіційного відкриття симпозиуму вже з'явилася перша експрес-виставка, яка діяла до презентації підсумкової експозиції.

– Як відбувався сам творчий процес? Чи вдалося знайти «спільну мову» з латвійськими матеріалами?

– Ми працювали в трьох майстернях, кожний отримав усі необхідні матеріали. Латвійська глина дуже подібна до української, але там шамот дрібніший, схожий на пісок. Тому маса подібна до фаянсової, але сушиться ідеально, форму тримає. Окремо була й гончарна глина для тих, хто хотів гончарювати. Для мене робота з тамтешніми матеріалами стала певною мірою експериментом.

– Який зі своїх творчих методів ти обрала для презентації?

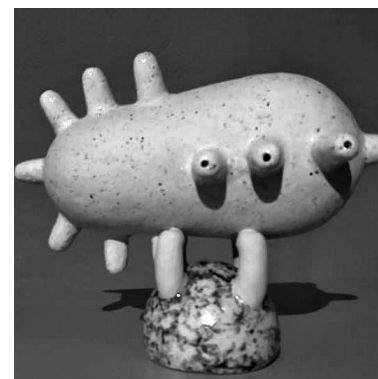
– Я провела лекцію «Використання металевих конструкцій у створенні монументальної глиняної скульптури». Вважаю, що ця тема є доволі важливою для керамістів, які шукають себе у великому форматі – у просторовому дизайні, ленд-арті. Мені став у пригоді власний досвід: 2015 року я стала учасником КЕРАМОрезиденції в Опішному, де виготовила мистецький проєкт «Емоції» – саме так пройшла шлях нових знань і навичок.

Окремо ознайомила учасників симпозиуму з діяльністю Музею гончарства, його мистецькою практикою організації подібних заходів. Адже Опішне – чи не єдине місце в Україні, де симпозиуми художньої кераміки відбуваються впродовж майже 20 років. Керамістів дуже зацікавив Міжнародний симпозиум кераміки, що має відбутися наступного року, а також Українське БІЕНАЛЕ художньої кераміки імені Василя Кричевського, заплановане Музеєм-заповідником на 2019 рік, та й загалом досвід експонування єдиної в Україні Галереї мону-

ментальної глиняної скульптури просто неба.

– 3 серпня відбулася підсумкова виставка симпозиуму. Чим вразила тебе експозиція?

– У мене не було відчуття гірших і кращих творів. На виставці відчувалася спорідненість – можливо, тому, що не було конкурсу між учасниками. Цікаво, що симпозиум відбувся одразу після II Латвійського міжнародного бієнале кераміки. Тож усі учасники керамічного пленеру мали нагоду побачити виставку творів цього-річних учасників, серед яких були й роботи українських керамістів. Їхні роботи помітно вирізняють-

ся серед інших за формою й кольором, за відчуттями. Це не означає, що я вже знала українських авторів, упізнаваний саме їхній творчий стиль. Так само є щось спільне й для японських чи індійських керамістів. Латвійська кераміка більш скульптурна, фігуративна. Моя кераміка також виділялася з-поміж інших творів симпозиуму. Багато гостей відзначили яскравість моїх робіт. Гадаю, так виявляється вплив мого оточення. Традиційна для Опішного кераміка дуже яскрава, і кольори насичені, і місце, де я мешкаю, трави, квіти – все яскраве, сповнене сонця. Звичайно, це все впливає на мене.

– Які враження від Даугавпілса?

– Дуже гарне місто, невелике, не розкидане. Латвійський центр сучасної кераміки та Арт-центр імені Марка Ротка містяться в будівлях закинutoї фортеці, побу-

дованої за часів Наполеона. Нібито приміщення й старе, але виглядає всередині дуже атмосферно. Ще в кількох приміщеннях містяться готель і ресторан. Раніше в цій фортифікації постійно було військове містечко. Вже вісім років, як район фортеці вважається закинутим, де-не-де є місцеві помешкання.

– Чому керамісти їдуть на такі симпозиуми?

– З різних причин. Зазвичай, прагнуть участі в симпозиумах майже одні й ті самі люди. Вони прагнуть показати своє мистецтво, реалізувати творчі ідеї, поспілкуватися й збагатитися новими враженнями. Це новий досвід, одна зі сходинок власного творчого розвитку. Мені хотілося попрацювати в колі абсолютно нових однодумців. Це інший рівень. Коли їдеш на міжнародний симпозиум в Україні, залишається враження, що ти вдома. Зовсім інакше відчувається й працюється, коли представляєш Україну в іншій державі.

– Що нині вважаєш найвищим творчим досягненням?

– Я вже брала участь у таких міжнародних проєктах: 2014 року стала учасником ІНТЕРСимпозиуму художньої кераміки в Опішному «2014: 14x14» (Опішне, Полтавщина, Україна), а 2016 року брала участь у XIII Міжнародному пленері кераміки «АРТ-ЖБЖАЛЬ» (Бобруйськ, Республіка Білорусь). Маю кілька авторських мистецьких проєктів та персональних виставок.

Міжнародний симпозиум керамічного мистецтва Ceramic Laboratory дав колосальну творчу практику, ознайомив з керамікою інших держав і водночас став нагодою представити українську художню кераміку на світовому рівні. Покищо це – моє найяскравіше творче натхнення.

Розмову вела
Жанна НЕВКРИТА,
інформаційна служба Національного
музею-заповідника українського
гончарства
Фото Зінаїди БЛИЗНЮК та Арт-центру
імені Марка Ротка

ЗГАДКА НА ВСЕ ЖИТТЯ

Дмитро Гнатюк... Вже два роки його немає поміж нас. Воїстину – велет співу. І сам – високий, гарний, натхненний. Коли він співав, здавалося його чарівний баритон проникав у найменші щілини залу. І входив у людську душу, щоб там залишитись надовго, а іноді – назавжди. Та ще – було в тому співі щось особливе, близьке нам, неповторно українське.

Я знав Дмитра Михайловича давно, але близько ми зійшлися, почали співпрацювати і, мені здається, стали близькими один одному лиш в останні двадцятиліття його життя. Нас зблизила робота над духовно-пісенним проектом «Десять Господніх заповідей», участь у спільних концертах, запис окремих пісень на мої слова. Звичайно, Дмитро Михайлович, насамперед, оперний співак. Але знаком додавання між нами була пісня.

Згадую один епізод. Ми на Черкащині. Ідемо до Будинку культури, де маємо виступати. Поруч Анатолій Паламаренко. Іще бадьорий, рвійний Дмитро Гнатюк. Трішки відставши від нього, стиха каже мені Анатолій Паламаренко: «Ми якось наче не усвідомлюємо, що йдемо поруч, розмовляємо, разом виступаємо з великою людиною, яка вже вписана в історію нашої культури. Ловімо ці миті спілкування. Колиш будемо згадувати».

Як у воду дивився Анатолій Паламаренко. Рідко, ой рідко народжує земля таких співаків.

Пригадуються епізоди наших зустрічей, наших розмов. Так траплялося, що, коли їхали на дальні гастролі, мене саджали в одне купе з Дмитром Михайловичем. У нього ніколи не було тої пихи, тої гордині, яка частенько поселяється в душах знаних людей. Був він завжди привітний, говіркий. Любив розповідати і слухати анекдоти. Зі смаком розповідав – і сам весело сміявся. Народний гумор був близький його серцю.

Багато поїздив світом. Мене вразила його розповідь про поїздки до деяких острівних держав. Переповідаю розповідь Дмитра Михайловича:

– Виступали ми якось в одному такому місці. Серед глядачів – вождь тамтешнього племені. Йому так сподобався мій спів, що він вирішив дивним способом поріднитися зі мною. Оголосив на всю залу, що він дарує мені своє дитя від коханої жінки. Я не знав що робити, – згадує Дмитро Гнатюк. – Відмовитись – значило кривно образити по-своєму щирого мого шанувальника. Взяти. Куди? І що робити? Допомогли хлопці з посольства: мовляв, поки триватимуть гастролі, дитину негоже возити з собою, а там вирішимо. Отакий цей дивний і непередбачений подарунок. З часом якось уляглося. – Хоча моя дружина Галина Макарівна, – додав Дмитро Михайлович, – коли я їй подзвонив, сказала: «Привозь, будемо виховувати».

ПРО ПІСНЮ І ЇЇ ВИКОНАВЦІВ

КОРОТКІ ІСТОРІЇ

Що б там не казали, але ніхто з наших митців так наполегливо і завзято не розносив українську пісню по ближніх і дальніх землях, як Дмитро Гнатюк.

... Неодноразово запрошував мене великий співак до свого помешкання: воно якраз навпроти театру Івана Франка. Я мав можливість не раз і не двічі милуватись його унікальним зібранням картин знаних художників, переважно українських. Дивився зачаровано – яка щедра рідна земля на таланти. Багато старань, і, будьмо відверті, коштів вимагало це подвижницьке захоплення великого співака.

Згадуються мені, може і дрібні, але такі теплі й милі деталі. Я неодноразово брав участь у гуртових концертах, з якими ми виїжджали в обласні міста, іноді – в районні центри України. Частенько з нами був і Дмитро Михайлович. Як правило, саме він закінчував програми цих творчих виступів своєю улюбленою піснею «Гандзя». А після неї всі учасники концерту виходили на сцену, як мовиться «на поклін». А як уловити той момент пісні, коли треба вже виходити на сцену? Анатолій Паламаренко – найбільш спостережливий серед нас підказав:

– Коли, закінчуючи «Гандзя», Дмитро Гнатюк тупне правою ногою – тоді й виходьмо.

І дивно: скільки було концертів, а саме цей момент фіналу не коректувався. І ця фраза мені досі звучить: «Гнатюк тупнув ногою – виходьмо!».

Дмитро Гнатюк був учасником усіх моїх авторських вистав пісенно-духовного проекту «Десять Господніх заповідей». Він дуже любив це дійство, не раз підкреслював – це унікальне явище в нашій пісенній культурі. І дуже

хотів, щоб ця робота і її творці були відзначені Шевченківською премією. Подавали її на відзначення, та не вистачило голосів. Дмитро Михайлович дуже переживав, комусь дзвонив, щось доводив. Але, як мовиться, маємо те, що маємо.

У цьому пісенно-духовному проекті Дмитро Гнатюк співав «Возлюбімо ближнього». Музику написав композитор Леонід Нечипорук. І досі мені чується його голос. І доносяться проспівані душею великого артиста слова: «Возлюбімо ближнього, як самих себе». Хіба не цього потребує, очікує нинішня засмучена Україна від своїх людей, зокрема від самозакоханих можновладців і скороспечених олігархів?

І коли я згадую і замислююся, то починаю усвідомлювати, що саме цей твір обрав Дмитро Михайлович не випадково. Йому хотілося сказати, обов'язково сказати всім нам: «Будьмо активнішими, добрішими і правдивішими, щоб діяти, а не тільки словами, втішити згорьовану, але водночас благословенну нашу матір-Україну».

СПРАВЖНЯ УКРАЇНКА

Певно, ви здогадалися, про кого піде мова. Так, так – про Оксану Білозір, народну артистку України, видатну співачку та ще й політика, та ще й знаного громадського діяча. Але, насамперед, – істинну патріотку.

Наше знайомство й співпраця в пісні почалися давно. Спочатку я зустрівся з Ігорем Білозіром, а потім він привіз до Києва Оксану. Ще молоденьку, таку красиву, як бойківчанська квітка, струнку, як львівська тополька.

Її голос уже був знайомий шанувальникам української пісні, бо музичні твори Ігоря Білозіра від-

різнялись якоюсь незвичністю, були особливо притягальні і по-своєму новаторські.

І ось зустрілися. Погомоніли. І тоді Ігор попросив написати для Оксани щось таке, що без особливого радянського пафосу (бо ще був Союз) могло віддзеркалити щирість української душі. У той час наші виконавці почали їздити за кордони. І така пісня їй була потрібна.

Я почав думати, примірятись. І нежданно народилися слова:

Ласкаво просимо, ласкаво просимо –

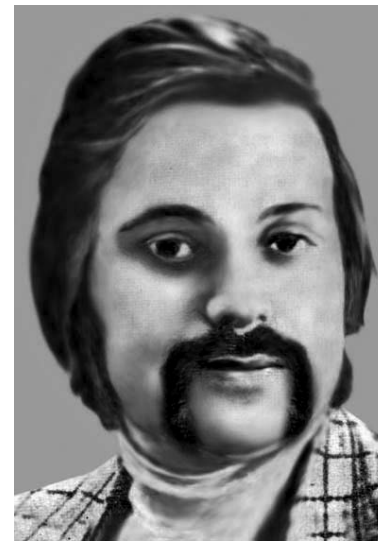
Моя Україна щиро промовля.

Ласкаво просимо, ласкаво просимо –

Братерством нашим світиться земля.

Показав композитору.

– Годиться, – сказав він. І дуже швидко написав гарну мелодію. І з'явилася пісня під цією ж назвою – «Ласкаво просимо». Її виконала Оксана Білозір. Пісня швидко стала популярною. А колективи та окремі виконавці, яким випала нагода, чи, точні-

Олександр Зуєв

ше, удача поїхати десь на гастролі в інші країни, особливо в Америку чи Канаду, де було багато наших земляків, частенько з уст Оксани Білозір брали цю пісню у свій репертуар. Та й нині вона – нема, нема, та й відлунить. Шкода, що поняття «братерства» топче своїм брудним загарбницьким черевиком наш східний сусід – московський агресор.

Особлива доля пісні «Молитва». 1991 рік. Україна переживає буремні дні свого державного становлення. І грудня має відбутись референдум на утвердження незалежності України. Чим же ми, митці можемо підтримати цю акцію, щоб люди налаштували свої серця і сказали «Так» на цьому всенародному волевиявленні? Я і композитор Геннадій Татарченко вирішили написати пісен-

ний твір, який би допоміг людям підтвердити свої українські бажання. Народилася пісня, назвали її «Молитва». Але хто заспіває? І тут свій погляд ми направили в бік Львова, де тоді жила Оксана Білозір. У неї та в Романа Нездельського саме народився синочок. Чи зуміє приїхати й записати пісню, адже дитинка іще зовсім маленька? Подзвонили Оксані, почули ствердне: «Приїду».

І Оксана, переборовши всі незручності та незручності, приїхала, і записала пісню «Молитва». У цьому пориві їй дуже підтримав Роман. І пісня зазвучала. Полетіла до людських сердець. У тому, що люди тоді майже одноставно підтримали незалежність України, нам хочеться думати, є і краплинка наших старань. Насамперед, Оксани Білозір.

Повторю молитву – щиро і негордо,

Як твоє, Україно, праведне ім'я.

Повторю молитву рідного народу,

Щоб її почули небо і земля.

Наш зв'язок не переривався, Оксану Білозір я запрошував на всі свої творчі вечори, а в деяких з них вона навіть була ведучою програми. І дуже успішною.

Цікаву сторінку в нашу співпрацю з Оксаною Білозір вписав надзвичайно талановитий композитор, аранжувальник та музикант Андрій Остапенко. Божа іскра гріла хист цієї людини. Від нашої співпраці з'явилися пісні – одна, друга, третя. Натхненною і патріотичною була пісня «Благословенна будь», яку зразу ж до свого репертуару взяла Оксана. Мажорна, глибинно українська, вона звучала на першому і другому Майдані в Києві. Не обминул цей пісенний твір і концертні майданчики. А музику та слова пісні підсилювала своїми щирістю й високим вокальним талантом Оксана Білозір.

А далі з'явився твір «Листопад» цього ж композитора. Вона швидко стала в ряд найкращих українських ліричних пісень останнього десятиліття. Співачка сама зізналася: це одна з моїх найулюбленіших...

Оксана Білозір – багатогранний митець, вона співпрацює з багатьма авторами, композиторами і поетами. У її репертуарі десятки та сотні різних пісенних творів. Але в розповіді про неї я пишу про те, що пов'язано зі мною.

Якось, розмовляючи з Оксаною, без зайвої пихи сказав:

– Уже багато років я притулений до пісні, але, зізнаюсь чесно – не написав жодної російської. Не лежить душа. Хоча обіцяли великі гонорари, обіцяли підтримку в усьому. ▶

► Оксана подивилася на мене з якимось внутрішнім схваленням і тихо промовила:

– Я теж жодного разу в пісні не зрадила рідної української мови.

І подумалося – щоб не зламатися при настирному бажанні влади притишити українське (особливо в совітські часи), щоб мати свою національну позицію – треба було бути не лише чесним, але й мужнім.

А хто ще з наших виконавців може цим пишатися? Ну, здається, був завжди вірний рідному слову Павло Дворський... І коли Оксана Білозір говорить про культуру, про духовність, про українську суть – бачиться, що це не порожні фрази, це підтвердження її особистим життям.

Я сидів на ювілейному авторському концерті в переповненій залі Національного палацу мистецтв «Україна». Сидів і думав, як прекрасно, що в нас є такі високі таланти з таким небесним голосом, з гарячим пристрасним серцем і світлим розумом.

Свій бенедіс у цьому році Оксана Білозір назвала «Народжена Україною». А мені хочеться до цих слів додати: завтрашній день України, певною мірою, теж народжується з голосу, слова та великої любові таких митців, таких людей, як Оксана Білозір. Воістину – справжня українка!

МИТЕЦЬ ПРЕКРАСНИХ ПІСЕНЬ І ТРАГІЧНОЇ ДОЛІ

Згадую, щоб не забути... Несправедливо буде, коли ім'я автора прекрасних пісень піде в забуття. Був час, коли на слуху в людей було два імені: Ігор Поклад і Олександр Зуєв. А в деяких випадках ім'я Олександра Зуєва у цьому переліку звучало навіть першим. Обидва – молоді і завзяті митці зі своїми неповторними піснями мелодіями.

Олександр Зуєв – композитор рідкісних здібностей. Іноді мені здавалося, що він весь складався з притягальних мелодій. Я сам можу засвідчити, що цей дивовижний митець міг за вечір створити два, три, а то й чотири дуже мелодійні пісенні твори, які не повторювали одне одного. Мелодії як повітря наповнювали його творче ество.

Виходець із Донецьких країв Сашко Зуєв уже в роки навчання у Київській консерваторії всіх дивував своїм талантом, своєю працездатністю: він мав уже серйозний доробок класичної музики. У студентські роки він створив ансамбль «Кобза», який і донині тишить людей своїм мистецтвом.

А пісні... Їх у його доробку було багато. Згадаймо хоча б «А ми удвох», «Три дороги», «П'є журавка воду», «Чого квіти не в'януть», «Безсмертник»...

Свого часу ім'я Зуєва було дуже популярним: різні мистецькі зібрання, зустрічі, фестивалі – вони не обходилися без участі молодого митця. Уже тоді він одержав престижну комсомольську премію імені Миколи Острозького. Здавалося, що майбутнє для нього виграє радісними сурмами...

Ярослав Євдокимов

Я мав приємність досить довго спілкуватись і співпрацювати з ним. Багато в нього було відомих співавторів пісень – поети Дмитро Луценко, Леонід Татаренко, Микола Сингаївський... Пісні з кожним з них могли скласти велику нотну книжку.

Олександр Зуєв був доброзичливим, завжди усміхненим, щирим. Мав рідкісний талант одразу визначати, яка поезія може стати піснею, а з якої мелодію не витягнеш. І написання пісні не відкладав у довгий ящик, а брався відразу працювати над текстом, який йому сподобався. Дуже часто траплялося так: ввечері показав йому слова, а вже вранці він програв готову пісню. Та й яку!

Ми написали з композитором не так і багато, але, на мою думку, знакові пісні: «Якщо поруч ти», яку дуже нахвально виконав Олександр Серов, а потім ще багато співаків її переспівували. Інша пісня – «Пробач нам, мамо» на довгі роки ввійшла в репертуар Алли Кудлай, а пісня «За мріями, за веснами» лягла на уста цікавого виконавця Ярослава Гнатюка, який зараз живе в Канаді.

У той час Олександр був одружений, але дітей – не було. Гарна жінка, розкішна квартира, власна машина (рідкість на той час), високі гонорари... Чого, здавалося, більшого бажати?

Якось я запитав його дружину Лялю:

– А чого у вас із Сашком немає дітей?

Вона сумно подивилася і притишено відповіла:

– Ой, Вадиме, Ви нічого не знаєте...

Її очі наповнилися сльозами.

І справді, я нічого не знав. Хоча та дивність у поведінці Олександра Зуєва дедалі більше і більше впадала в очі. Справа в тому, що в нього почала проявлятися спадкова психічна хвороба. Вона звела в могилу і його батька, і, на жаль, передалася синові. Почала швидко прогресувати. З часом дружина з ним розвелася. Він переселився в однокімнатне помешкання. Приїхала мати, трохи допомагала. Потім матері не стало.

На жаль, колишню славу і похвальні слова швидко забу-

ли люди, які свого часу співали йому дифирамби. Зуєв деякий час лікувався в лікарні імені Павлова, ніби трохи полегшало, відпустили додому. А далі повторилося все спочатку. Композитор втрачав відчуття реальності: творчо працювати він вже не міг. Не приходило усвідомлення, що він сам має себе рятувати. Відбулися зміни в поведінці: він почав ображати деяких спілчанських лідерів. Його за негідну поведінку виключили зі Спілки композиторів України, членом якої він був доволі давно. З цього приводу дуже справедливо сказав Ігор Поклад:

– Зуєва треба не викидати зі спілки, а допомогти, лікувати його треба.

Матеріально підтримати його намагалися Раїса Кириченко, Ігор Поклад, Віктор Герасимов... Та і я був причетний до цієї справи. Деякий час його підгодовували працівники творчого пансіонату для композиторів у Ворзелі. Але за хворим потрібен був постійний нагляд, і в хворобі поліпшення не було. Він зовсім захаявся. Взимку ходив в одній сорочці і босоніжках на босу ногу. Крав на базарі продукти. Зі всіх людських почуттів, мені здавалося, в нього залишилось єдине – відчуття голоду.

Пишу ці слова, і мені самому стає моторошно. Не все було зроблено, щоб врятувати цю талановиту людину, чи хоча б продовжити її життя.

А кінець цієї історії життя теж трагедійний. Його напівмертвого, побитого знайшли десь під Києвом. Завезли в Ірпінську лікарню. Документів нема. Там він і помер. Поховали Олександра Зуєва як безхатька, в загальній могилі. Коли дізналися про це люди, які ще пам'ятали його, хотіли переховати, але перекопувати цілий рів, де були поховані безхатьки, було неможливим.

Отака доля колись відомого, талановитого і, на жаль, глибоко нещасного композитора і музиканта Олександра Зуєва. Але залишилися в народній пам'яті його пісні. Є вони й у фондах українського радіо. Та, видно, до них не доходять руки наших му-

зичних редакторів. Ретро музику чомусь викинуто на задвірочок. Ой, не те робиться, не те.

Я знав і шанував Олександра Зуєва. І мені захотілося хоч коротким словом згадати цього дуже обдарованого митця. Згадати і вклонитися його талантові, його пам'яті.

СПІВАК, ЯКИЙ НАРОДИВСЯ В ТЮРМІ

Люди старшого покоління його добре пам'ятають – цей співак часто звучав по всесоюзному радіо, постійно, як то кажуть, «мелькав» на телебаченні на весь Радянський Союз. Його красиве обличчя, його тембрально наповнений голос дуже подобався людям. А пісні «Колодязь», «Фантазер», «За Дунаєм» були на вустах у багатьох.

Я кажу про Ярослава Євдокимова. І хоча він переважно співав російською, але душу мав українську. Спитаєте – чому? А тому, що народила його мати, яка була засуджена за український буржуазний націоналізм, як «бандерівка». І з'явився хлопчик на світ Божий у рівненській буцегарні. Матір на довгі роки відправили в далекі і холодні сибірські краї, а малого Ярославчика виховували дід з бабою в рівненському селі. До шкільних літ він взагалі не знав жодного слова російською.

І вже коли хлопчина підріс, мама забрала його до себе. Прізвище він носив батькове – радянського офіцера, якого палко покохала молода українська націоналістка. Ярослав від природи мав гарний голос. Старання допомогло йому вивчитись, одержати освіту, стати співаком. Тривалий час жив у Білорусі, був народним артистом цієї республіки. Але українське коріння завжди давало про себе знати.

З Ярославом Євдокимовим ми познайомилися тоді, коли Україна робила перші кроки до своєї Незалежності. Він приїхав до Києва, бо хотів обміняти свою квартиру в Мінську на київську. Та наші чиновники, наші «панки» вміють відганяти від себе людей достойних, талановитих. Так, свого часу, холодно і байдуже було відмовлено в проханні поселитися в Києві іншому нашому співакові Олександру Серову. І Ярославу Євдокимову теж не пощастило.

Пам'ятаю, він зупинився в готелі «Київ». Я прийшов до нього на зустріч зі своїм тоді постійним співавтором, композитором Геннадієм Татарченком. Познайомилися. Славко говорив з нами чистою українською.

– А чи не можете ви щось написати для мене. І обов'язково українською?

– А якщо таке, гаряченьке, де воля точить свої шаблі...

– Годиться.

І ми кинулися до роботи. За якихось два-три дні пісня була готова. Я написав слова, Геннадій – мелодію. Показали Ярославу. Був розчулений.

– Оце те, що мені хотілося.

Зробили аранжування і записали співака тихенько, підпільно, в одній з апаратних Будинку звукозапису Українського радіо.

Незабаром Ярослав повернувся до себе в Мінськ. Його настрої був дещо зіпсований – не зміг знайти собі місце для життя в бажаному Києві. Ми подали новий запис на Художню раду, що тоді функціонувала при редакції музичного мовлення радіо. І що? – Не прийняли.

– Та це ж заклик до братовбивства! – надривно повторював тодішній головний редактор, а йому вторили його підлабузники, бо їх злякали такі слова:

*Україно-мати, ми твої сини,
Перед лютим боем ти нас пригорни.*

*Україно-мати, в радості й журбі
На синівську вірність клянемося тобі.*

І все ж ми умовили редактора передачі «Від суботи до суботи» Віктора Герасимова дати пісню в ефір. Тоді радіо майже всі слухали. Нагадаймо, що то був ще час, коли про незалежність говорили, оглядаючись навколо. Бо колишні радянські страхи ще не вивітрилися з людських душ.

Після передачі мені багато друзів телефонували:

– Ну, це просто бомба! А чи не боїшся ти, Вадиме?

Але душу вже наповнювала не боязливість, а гордість і радість, що Україна йде до своєї самостійності.

Отак народилася ця пісня. Її переспівало багато виконавців.

Ярослав оселився в Москві. Живе і нині там. Кажуть, що його оселя прибрана в українському стилі: з рушниками, портретом Тараса Шевченка. А мати його повернулася в рідні краї, жила на Рівненщині.

Ярослав гастролює, але московське телебачення на свої екрани його не пускає. Я намагався якось запросити Ярослава на авторський концерт у Києві, та телефони чомусь не відповідали. Жалкую, що не був наполегливішим, бо дуже хочеться побачитися.

На останньому моєму авторському концерті в Національному палаці мистецтв «Україна» ця пісня під бурхливі оплески звучала у виконанні прекрасного колективу, гурту «Козацькі забави». Але й там чулися нотки голосу Ярослава Євдокимова.

Нещодавно раптом дзвінок:

– Це я, Ярослав з Москви. Не забув нашу пісню. Виконую навіть тут, у Росії. Лише додав речитативом слова: «Україно – будь!». Слухають...

І дзвоник обірвався.

Отака історія пісні, і такий акварельний портрет московського співака, який має щире українську душу. І навіть у путінський Росії не боїться співати:

*Ой, на шаблю відваги й завзяття
Нам не гоже збирати іржу.*

Вадим КРИЩЕНКО,

поет-пісняр, народний артист України

ГЕРОЯМ-ОДНОСЕЛЬЦЯМ

22 серпня в с. Дружне Калинівського району, що на Вінниччині, на кургані було встановлено козацький хрест героям-односельцям, які полягли в різні роки боротьби українського народу з московськими окупантами за незалежність і державність України.

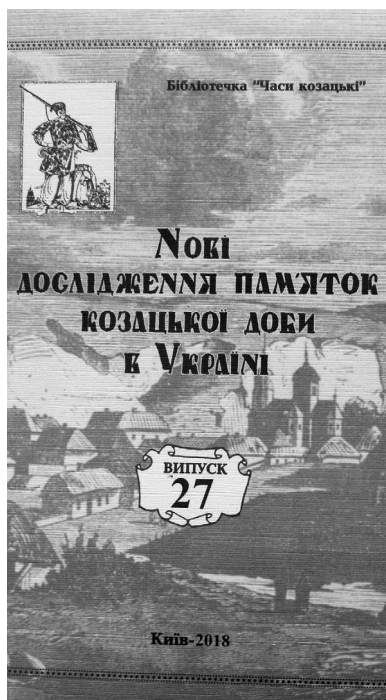
Меценатами і виконавцями знаку є вихідці із села: учасник революції гідності Микола Серафимович Мельник та учасник АТО, кавалер найвищої нагороди Національної Гвардії України – нагрудного знака «За доблесну службу»

В'ячеслав Іванович Ткачук. Захід відбувся за сприяння та за участі Калинівської РДА та районної Ради, директора місцевої школи, ГО «Вінницьке крайове козацьке Подільська Січ», Вінницького козацького полку ім. Івана Богуна, обласного краєзнавчого музею, обласного військомату, заслуженого артиста України, кобзаря Тараса Силенка, батьків Сергія Майбороди – героя України, який загинув в АТО, небайдужих патріотів.

Валентина ШПАК

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ
УКРАЇНСЬКОГО КОЗАЦТВА
ТРИВАЄ

Нещодавно в серії «Бібліотечка «Часи козацькі» Науково-дослідного центру «Часи козацькі» і Центру пам'яткознавства Національної академії наук України та Українського товариства охорони пам'яток історії та культури вийшов друком 27-й випуск збірника наукових статей «Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні» (відповідальний редактор видання – директор Центру пам'яткознавства НАН України і УТОПІК, кандидат історичних наук Олена Титова). Книга містить матеріали 27-ї однойменної науково-практичної конференції, яка цього року відбулася в Києві. Науковці і краєзнавці з Києва, Дніпра, Запоріжжя, Миколаєва, Житомира, Львова, Полтави, Сум, Тернополя, Хмельницького, Черкас, Чернівців, Чернігова та багатьох інших міст України, а також Ерзуруму (Туреччина), Мінська (Білорусь) і Франкфурта-на-Одері (Німеччина) висвітлюють різні аспекти новітніх досліджень історії українського козацтва. Дослідники розповідають про результати археологічних розкопок, пам'яткоохоронну роботу, аналізують політику, військове мистецтво та озброєння козаків, розглядають церковну і фортифікаційну архітектуру,

писемні джерела і питання історіографії. В окремі розділи виділено тюркологічні дослідження, гіпотези та повідомлення.

Видання адресоване вченим, краєзнавцям і всім, хто цікавиться історією України й українських козаків.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

ВІРТУАЛЬНА ВИСТАВКА
ДО 250-РІЧЧЯ КОЛІЇВЩИНИ

Цього року минає 250 років від однієї з багатьох трагічних і героїчних подій історії українського народу – гайдамацького повстання, яке називають Коліївщиною.

На офіційному сайті Центрального державного історичного архіву України згаданий даті присвячено віртуальну документальну виставку, підготовлену завідувачем сектору відділу довідкового апарату та обліку документів Олексієм Кузьмуком.

Сучасники, зокрема представники влади Речі Посполитої, оголошували повсталих розбійниками, які начебто безпричинно виступали проти вищих, середніх і нижчих станів Київського, Брацлавського, частково Волинського, Подільського і навіть Руського воеводств Корони Польської, переслідували і вбивали своїх панів разом з державцями та орендарями, а тому оголошувалися гайдамаками (від турецько-арабського «hajdemak» – гнати, відбирати, займатися розбоєм).

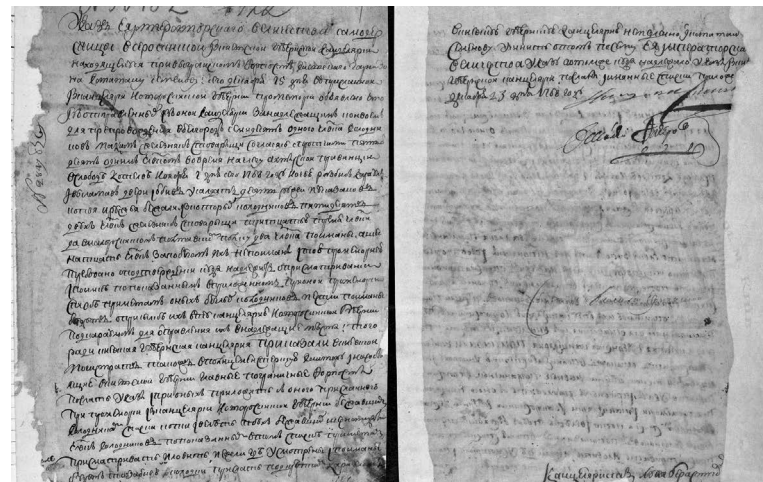
У гайдамацькому русі, який проіснував усе XVIII ст., брали участь представники різних станів українського населення Корони Польської, Гетьманщини та Запорозьких Вольностей – козаків, міщани, селяни, православне духовенство, дрібна православна (а інколи уніатська й навіть католицька) шляхта. Тогочасна польська влада оцінювала цей рух не інакше як «хлопські бунти».

Збройні виступи представників різних станів мали під собою глибокі релігійні, соціальні, економічні, політичні, міжнародні, національні, світоглядні та інші історичні причини.

Навколо підґрунтя, перебігу і наслідків гайдамацького руху на українських землях Речі Посполитої упродовж тривалого часу дискутують представники української, польської, російської, французької, єврейської (ізраїльської), американської та інших історичних наук світу.

На жаль, і до сьогодні історики різних країн не прийшли до єдиної думки щодо внутрішнього змісту тих подій і по-різному їх оцінюють: що це було – вияв релігійних чи етнічних війн, соціального розбійництва чи національно-визвольного повстання, селянської «революції» або ж нової козацької війни, а чи щось інше?

У фондах Центрального державного історичного архіву України зберігається велика кількість матеріалів, які висвітлюють складні події часів Коліївщини.

На виставці представлено документи з ф. 59, Київська губернска канцелярія, та ф. 127, Київська духовна консисторія, які дають змогу поглянути на повстання очима її безпосередніх учасників та жертв. З допитів полонених гайдамаків довідуємося про причини вступу їх до повстанських загонів, про хід бойових дій, грабунки тощо. Від дій різних сторін конфлікту (конфедератів, гайдамаків-повстанців, звичайних грабіжників, російських солдатів) потерпали пе-

редусім монастирі. Про це, зокрема, йдеться в донесеннях ігумена Свято-Миколаївського Пустинно-Медведівського монастиря ієромонаха Вісаріона київського митрополитові Арсенію Могилянському.

На фото: 1768 р., грудня 23. – Наказ Київської губернської канцелярії про розшук 16-ти колонників-втікачів, які продовжують переховуватися після повторного полону Максима Залізняка. ЦДІАК України, ф. 59, оп. 1, спр. 5519, арк. 1 і зв.

ЧИН ОСВЯЧЕННЯ
ЗБРОЇ У ПОЛТАВІ

14 серпня, у день Всемилощого Спаса після Божественної Літургії у Свято-Покровському храмі УПЦ КП Полтави, у ювілейний рік селянсько-козацького повстання Коліївщини було вшановано пам'ять козаків і селян, які віддали життя за рідну Україну, Землю, Віру й Волю. Було освячено козацькі шаблі, які освячувались гайдамацькі ножі – символ боротьби проти поневолювачів Українського духу й незалежності.

2018-й – ювілейний рік. Цього року виповнилося 250 років від початку козацько-селянського повстання, відомого під назвою Коліївщина. З відомих причин українським історикам заборонялося вивчати свою історію, і тому донині багато деталей повстання не досліджено.

Уже через три покоління від часу повстання народна традиція поклала чин освячення зброї на свято Всемилощого Спаса (14 серпня). Тому, узгоджуючись із народною традицією, козаків та парафіяни Покровського храму після Божественної Літургії взяли участь у чині освячення козацьких шабел, тим згадуючи той чин освячення гайдамацьких ножів.

Освячення мечів – це обряд у контексті лицарської етики

війства Христового. Українське козацтво, провідна верства нашого народу, керувалося лицарською етикою і розумінням справедливої війни, мета якої – оборона своєї землі, народу й віри, а не якогось месіанізму і загарбництва, притаманного кочовим народам та їхнім кремлівським послідовникам. Чому освятили повстанці ножі? Тому що не було такої кількості шабел, але лицарський обряд був дотриманий. Чин освячення шабел є у требнику нашого святителя Петра Могили.

Сучасне козацтво відрізняється від козацтва часів Гетьманів Сагайдачного чи Хмельницького так, як відрізнялося козацтво 1918 р., часу останнього гетьманату Павла Скоропадського. Але козацтво є носієм суспільних цінностей охорони волі, віри, справедливості, честі й гідності людини. У наш нелегкий час захисту своєї незалежності і свого способу життя подвиги наших пращурів надихають нас іти їхньою нелегкою, але героїчною і почесною стежиною. Вічна пам'ять усім спочилим борцям за волю рідної землі. Слава Україні! Героям Слава!

Протоієрей В'ячеслав РУКАС

МІЖОБЛАСНА ІСТОРИЧНА ПОШТОВА ЕСТАФЕТА ДО 250-РІЧЧЯ КОЛІВЩИНИ

У День Незалежності на Головоштамті в Києві завершилася міжобласна історична поштова естафета, що проводилася з нагоди відзначення 250-річчя Коліївщини – національно-визвольного повстання на Правобережній Україні.

Естафету ініціював і безпосередньо проводив відомий український філателіст, член Київського товариства Асоціації філателістів України Олександр Канівець. Він подорожував тими областями, районами і населеними пунктами, де відбувалося повстання. Територією, яку козаки-гайдамаки під час Коліївщини в 1768 році звільнили від панування Речі Посполитої.

Перший такий захід під назвою «Україна – День Незалежності» Олександр Канівець провів 2008 року. Тоді були випущені державні художні марки, присвячені 24 областям, Автономній Республіці Крим, містам Києву та Севастополю. Їх було показано на буклеті як єдине ціле. Філателіст об'їхав кожен регіон України, погасив марки на місцевих поштах. Так була створена експозиція майбутньої виставки. Завершилася ця поїздка підняттям державного прапора на Говерлі.

2011 року, до 150-річчя переповнення Кобзаря, згідно з Шевченковим «Заповітом», уперше був здійснений міжнародний по-

штовий похід-реквієм «Останнім шляхом Кобзаря». Канівець тоді проїхав від Петербурга до Канева, точно за маршрутом, яким везли тіло Тараса Шевченка на перепоховання. Після проголошення Незалежності України це була перша кругла дата, коли вдалося показати велич особистості й життєвого шляху нашого Пророка. В кожному населеному пункті Олександр Канівець робив погашення на спеціально підготовлених конвертах із сумлінно дібраними тематичними зображеннями та марками.

Була ще низка поштових естафет: «70 років Карпатській Україні», присвячена історії Закарпатського краю, «225 років місту Сімферополю», «70 років утворенню Західних областей України», «50 років Київському метрополітену» (об'їхав та задокументував кожен станцію метро 2010 року), «70 років Чернівецькій області», «60-річчя утворення Черкаської області», «290 років Донбасу» (міжнародна естафета, яка сягала і Ростовської області Росії), «150 років українській залізниці» (поштово естафета безперервно тривала 45 діб), «Євро-2012» (відбувалася в Україні та Польщі, тепер – виставка в Музеї спорту НСК «Олімпійський»), «Черкащина – серце України», «Волинь у боротьбі» (експозиція присвячена боротьбі за незалежність у Волинському краї), «70 ро-

Олександр КАНІВЕЦЬ оформлює останні поштові відправлення на Головоштамті в Києві

ків УПА», «70 років визволення України».

Стимулом до дії у пана Олександра простий: є календар та знаменні дати в ньому, які лиш просять, щоб їх «не забули та увіковічили».

Нинішню історичну поштово естафету Олександр Канівець розпочав 24 травня з Києва. Цього дня відзначалося 20-річчя заснування в столиці Черкаського земляцтва «Шевченків край»,

яке традиційно виступило офіційним організатором естафети. Головним інформаційним партнером стала газета «Культура і життя». Захід був узгоджений з Київською, Черкаською, Вінницькою та Житомирською обласними радами й адміністраціями. Головою створеного напередодні оргкомітету естафети був народний депутат України II–III скликань Борис Пономаренко.

В екстремальних умовах працював колекціонер щодня, навіть у вихідні, вдень і вночі, щоб встигнути до 24 серпня, Дня Незалежності України. Щоправда, в травні планувалося завершити захід першого серпня, але в процесі було значно розширено перелік населених пунктів, зокрема Вінницькою областю. Це дещо збільшило подію в часі і зробило її наймасштабнішою не лише в житті пана Олександра, а й цілої України. Міжобласна (історична) поштова естафета «250 років Коліївщині» безперервно тривала 93 доби і охопила близько 140 населених пунктів. Щоб зафіксувати цей унікальний результат, оргкомітет подав заявку до «Книги рекордів України».

«Родзинкою» естафети була безперервність. Це вимагало дуже великої відповідальності, адже проводилася така подорож уперше. Раз – і навіки. Метою було задокументувати в марках, конвертах і календарних поштових штампах шлях розгортання повстання, створити унікальні твори мистецтва в мініатюрах, філателістиці.

Основою маршруту стали календарні дати Коліївщини – день

виходу повстанського війська з Холодного Яру (26 травня), взяття Умані (20 червня), захоплення в полон Івана Бондаренка (2 серпня). По кожному населеному пункту виготовлялися спеціальні конверти із зображеннями пам'ятників, пам'ятних знаків, картин, присвячених повстанню, портретами письменників і істориків, які його оспівували, або з пам'ятками XVIII століття, козацької доби, найвишарпанішими і найупізнаванішими об'єктами у конкретних населених пунктах. Загалом було виготовлено понад 150 різних конвертів.

Також було спеціально виготовлено власні марки з портретами гайдамацьких ватажків – Максима Залізняка, Івана Гонта, Семена Неживого, Микити Швачки, Андрія Журби, Івана Бондаренка та житомирського осавула Хоми. А член оргкомітету, заступник голови Вінницької обласної організації Національної спілки краєзнавців України Олександр Роговий для 25 населених пунктів області виготовив філателістичні конверти про пам'ятні місця гайдамаччини на Вінниччині та власну марку «250 років Коліївщини на Вінниччині». Усі такі марки і конверти мають музейну, історичну, виставкову і колекційну цінність.

Маршрут естафети охопив дев'ять адміністративно-територіальних одиниць України: майже всю Черкаську область, північ Кіровоградської, північ Миколаївської, зокрема, місто Первомайськ (саме тут відбулося публічне покарання Максима Залізняка), Балту (сюди гайдамаки теж дійшли) та Кодиму Одеської області, Вінницьку, Житомирську, місто Летичів на Хмельниччині, де поховано «останнього гайдамаку» Устима Кармалюка, правобережну Київську область, включно з Чорнобилем (де страчено останнього полковника Коліївщини Івана Бондаренка), і місто Київ.

Надихнувшись масштабністю події, почесний краєзнавець України Олександр Роговий назвав філателістичний марафон Олександра Канівця найпомітнішим заходом у відзначенні 250-ліття Коліївщини. Ви й самостійно можете в цьому переконатися, адже впродовж усього ювілейного року газета «Культура і життя» інформувала читачів про події, що відбувалися з нагоди чвертьтисячоліття повстання 1768 року.

Євген БУКЕТ,
член оргкомітету поштової естафети
Фото автора

Буклет естафети

ЮЛІЯ БЕРЕЖКО-КАМІНСЬКА: «ПОЕЗІЯ — ЦЕ КАМЕРТОН, ЯКИЙ НАЛАШТОВУЄ НА ІНШЕ ЗВУЧАННЯ»

Представляти широкому загалу поціновувачів української поезії Юлію Бережко-Камінську не треба. З її творчістю знайомі майже в усіх куточках нашої країни. Її вірші такі звичні й водночас із глибоким змістом.

Шоста збірка Юлії «Пошепки і вголос» цього року була висунута на Державну Шевченківську премію.

— Про що каже читачам Юлія Бережко-Камінська пошепки і вголос?

— Це я пояснюю на початку своєї книги: є слова, які можна промовити тільки пошепки, аби ледь озвучити, позначивши те, що спонукає до них. Все інше відбуватиметься в душі того, хто їх почув і озвався. Пошепки, бо не викричати ніжність, як і не перевести у слова всю глибину любові. Однак є й те, що треба говорити, розправивши плечі; говорити просто і впевнено, дивлячись у вічі, не боячись, що тебе не зрозуміють. Не відкладаючи на потім. Не обіцяючи спокою. Бо кожен має його знайти у своєму серці. Бо поезія — це тільки одна зі стежин.

Це книга віршів перш за все про кохання, через яке можна досягти весь світ — і той, що довкола нас, і той, що в нас. Тому в ній є місце для всього, чим живе людська душа.

— Погоджуюся, що про кохання говорити тільки пошепки. А про що Ви говорите просто і впевнено не лише у віршах, а й на шпальтах газети, головним редактором якої є?

— Про те, що важливо знати нашим читачам. «Ірпінський вісник» — це місцева газета суспільно-політичного спрямування, яку очолюють трохи більше трьох років. Пишемо про знакові міські події, про ті чи інші проблеми та здобутки краю, про актуальні явища в державі, про наших земляків. Також у нас є, на відміну від багатьох інших подібних видань, для більш «особистого», але відкритого спілкування з читачами спеціальна колонка редактора. Діапазон «розмов» у ній дуже широкий: тут доречні й серйозні розмови «вголос» про наболіле в суспільстві і про те, що може хвилювати багатьох людей, які замислюються над тим, що відбувається в їхньому внутрішньому світі. У колонці доречний і гумор, і філософські настрої, атмосферні есе й особисті спостереження, змалювання певних «дрібниць» із суспільного життя, які врешті виявляються зовсім не дрібницями. Кілька разів я хотіла закрити цю колонку — її вести набагато складніше за інші рубрики, вона потребує певної особистої відвертості, вияву власної пози-

ції, однак саме вона, хоч як дивно, викликає найбільш жвавий відгук у багатьох читачів.

— Чого у Вас більше — журналістики чи поезії?

— Поезія — це моя серцевина, якщо можна так сказати. Свою професію люблю, працюю з інтересом, не «відсиджую» робочий час, а вкладаю свою творчу енергію в роботу, і колектив добираю з такими самими якостями. Журналістика дає потужний поштовх для розвитку — це нові знання, осмислення подій, вир життя, зустрічі з різними людьми. Попри всі труднощі процесії — дедлайни, великий потік інформації, від якої також дуже втомлюєшся, — це одна з найцікавіших процесій. І вона заповнює майже весь мій час. І тут мало місця для лірики.

Однак поезія — це та вишенька на тортіку, без якої життя було б зовсім іншим — не таким привабливим і жаданим. Це той камертон, який налаштовує на інше звучання, що проходить повз хаотичні звуки суєти й одноденності. І зіставляючи журналістику та поезію, я розумію: поезією не прогонуєш дітей, вона не розрахована на широкі маси, але вона не одноденна, як журналістика, адже про будь-яку подію сьогодні прочитали і завтра забули, а те, що пронизало душу і «перепрошило» її засобами поетичного слова — часом залишається з людиною назавжди. Ким би я не працювала в житті, я завжди для самої себе буду спочатку поетом, а потім фахівцем. Саме так я себе пам'ятаю з того часу, коли вперше написала вірш — тобто з 8 років.

— Поетами народжуються чи стають?

— І те, й інше. Народжуються з певними схильностями до чогось. Я вірю в те, що людина на землю приходить не раз. Бо головна мета — набуття досвіду для розвитку духу. Життя в умовах

зовсім іншу хвилину і на якийсь час переставати існувати в цьому вимірі. Це розгортати якийсь невидимий клубочок, не знаючи, на що він намотаний. Це не йти за планом — от треба написати про те чи інше — а просто дослухатися до слова і йти за ним, не боячись, що про тебе будуть думати. Це переплавляти себе. Усю без жалю. І народжувати нову. Це відпускати біль, підніматися на вершини радості. Це відчувати смак життя і геніальність задуму Творця. Це бути живим і справжнім. Це дихати на повне серце. Це створювати якісь свої світи і допускати в них інших, тих, кому це справді потрібно.

— У Вас дуже багато сміливих текстів, які не так просто і роздумати.

— А не треба забувати, що є автор і його життя, а є ліричний герой. Поезія народжується від тих чи інших поштовхів власного життя поета, однак вона не є беззаперечним автобіографічним документом. Ті, хто так вважають, перебувають в омани. Утім, якщо автор пише так, що йому безумовно вірять, це говорить про рівень його майстерності.

Творчість — це свобода. У своєму дусі людина може пережити безліч життів, приміряти скількись доль, відчутти себе на місці багатьох людей, спробувати себе в різних ролях, як актор, пропустити через душу будь-яку ситуацію. Чимало моїх віршів автобіографічні. Але серед них десятки і сотні таких, які народжені з якоїсь асоціації, що мене сколихнула, або написані «наперед» — на момент творення я ще не розумію до кінця їхнього значення і факту появи, а минає кілька років, і вони несподівано опиняються в моїй долі. У деякі тексти закладений зовсім інший смисл, однак шаблони сприйняття зазвичай вписують їх у загальноприйняті рамки.

Власне, насправді це неважливо. Це літературна творчість. І поезія лише тоді наливається посправжньому життям, коли вона проходить крізь душу читача і підіймає в нього пласт його досвіду, його асоціацій, витягує і відпускає його біль, його добре загаптоване страждання, допомагає видихнути з полегкістю.

— Цього року в телепередачі «Діалоги» класик української літератури Василь Герасим'юк високо оцінив Вашу творчість і зазначив, що Ви закінчили «школу» Ліни Костенко з золотою медаллю та «університет» Ліни Костенко з відзнакою. Я не пригадую, щоб він про когось говорив подібні слова. Що Вас пов'язує з Ліною Василівною?

— Це для мене була велика несподіванка — почути такі слова від

Василя Дмитровича. Втім, саме творчість Ліни Костенко є для мене найближчою серед інших авторів. Я читала її вірші у школі, в університеті, потім була довга перерва, а два роки тому відкрила її для себе з новою силою, уже відчувши звучання власного поетичного голосу. І з подивуванням відзначила, що те, як вона пише, для мене найближче. Усім. Інтонаціями, атмосферою, мелодикою звучання, смисловими акцентами, динамікою, колоритом, афористичністю, глибиною. Я спокійно ставлюся до білих віршів, таких модних сьогодні. Але мене найбільше хвилює — саме хвилює — класика поезії, існування вишуканого і сильного змісту в найкращих традиціях класичних канонів. Вона з цим майстерно справляється. І це не застаріває. Тому я не можу не аплодувати їй, не захоплюватися її словом. Ліна Василівна вміє часом дуже простими, звичайними словами відкрити неймовірну глибину життя. Її творчість настояна на шляхетності, людяності, на поєднанні земного й небесного. Ось це все в мені відгукується, резонує. Сказати просто, але по суті, без жодного зайвого слова, вплетеного заради гарної рими. Залишити після себе слово, наповнене потужною енергетикою, яка продовжує пульсувати в людях. Це притягує до неї. Водночас не розчиняє моїх берегів, не змушує змінювати курс свого напрямку, переналаштовувати звучання свого голосу.

— Сьогодні, на жаль, поезія не має того впливу на людей, як це було, скажімо, колись. Та й видавництва не надто охоче беруться публікувати чийсь вірші. Вас це не пригнічує? Не збиває бажання писати?

— Засмучує, але бажання писати не збиває. Я пишу тому, що не можу не писати, а не тому, що хочу виграти в якомусь літературному конкурсі. Тому, що мені хочеться сказати щось. Я в такий спосіб виражаю свій внутрішній світ, через поезію я сама себе відкриваю і розумію, хто я. Це моя внутрішня потреба, моя робота над своєю душею, і я можу поділитися результатами цієї роботи, якщо це комусь потрібно. Але вірші і донесення їх до читачів не є самоціллю, хоча діалог дуже допомагає на цьому шляху і стимулює творчість. Мене дуже тішить відчуття, коли це комусь також потрібно, коли хтось відлунує на мою поезію і щось у його душі змінюється на краще.

Однак є ще інше: далеко не кожен римований твір здатен посправжньому захопити людей. Я багато читаю поезії і маю непогану домашню колекцію майже всього, на мою думку, вартісного,

що сьогодні видають. Весь час шукаю поетів, до яких мені хочеться підтягуватися, пропускати їхню творчість через себе, рости завдяки їм. А також приглядаюся до маловідомих імен. Пише зараз багато хто. Та по-справжньому яскравих авторів, хто поєднанням форми і змісту змусив би пережити «поетичний катарсис», насправді не так вже й багато. Я бачу в сучасній поезії багато штучності, надуманості, не обумовленої епатажності, поверховості, невизначеності образів, банальщини, пустослів'я, очевидних речей, слабких поетичних конструкцій, неунікальності. Можна писати дуже майстерно, однак за смисловими нагромадженнями буває важко добратися до суті, часто бракує одухотвореності словам і образам. От ніби й добре складено, а неживе.

– Ви чимало свого часу витрачаєте на пропагування української літератури – влаштовуєте літературні вечори іншим авторам в Ірпні, а не тільки. Є співорганізатором всеукраїнського літературно-пісенного фестивалю «Ірпінський Парнас». Що Ви хотіли б зробити для розвитку літератури?

– Моя мрія дуже амбітна, але вона мене не полишає. Я хочу закохати людей у поезію. У поезію як явище. Щоб люди не проходили повз неї, як глухі. Щоб відчували її довкола себе. Щоб відрізняли погані вірші від справжніх поетичних шедеврів. Щоб не велися за модним і порожнім. Щоб шукали і знаходили для себе «своїх» авторів. Щоб відчували в ній потребу. Її не повинно бути в житті багато, її не можна споживати щоденно, як гречку з м'ясом, але це має бути ніби склянка ароматного глінтвейну, випита на вершині гори на терасі маленького дерев'яного будиночка, куди півдня піднімався, і ось тепер у тебе ніби очі відкрилися – і ти бачиш сувору красу цього світу, відчуваєш вітер його вершин і усвідомлюєш себе зовсім інакше, і кориця у твоєму напої лоскоче твій нюх, викликаючи якісь тільки твої спогади, і тобі хочеться жити далі і дякувати за те, що все це триває і ти це усвідомлюєш.

Наталка КАПУСТЯНСЬКА

Фото з архіву Юлії БЕРЕЖКО-КАМІНСЬКОЇ

*Останній жайвір, сполохнувши ніч,
Вітрам залишить спорожнілі гнізда...*

*Бо що є осінь? Безкінечна відстань
Між сонцем і осяянням облич.
Відлуння тиші в сухостях днів,
Вітри, які вертаються нізвідки,
І тягнеться туга шовкова нитка
З безчася літа у часи дощів.
Холоне мармур, остига граніт
І скудне сад на кольори і звуки,
І кожну стінку впертий дощ про-
стукає,
Немов за нею заховався світ.
Коловорот вологи і тепла,
Життя і сонця у потоках часу,
Де я також горітиму і згасну,
Неначе тут ніколи й не була.*

Юлія БЕРЕЖКО-КАМІНСЬКА

Щорічний Всеукраїнський бібліотечний «Біографічний рейтинг» започаткований у квітні-травні 2018 року Інститутом біографічних досліджень з нагоди столітнього ювілею Національної бібліотеки України імені В. Вернадського.

Має на меті виявлення та популяризацію літератури з біографіки, що нині з'являється на світ завдяки ентузіазмові авторів, упорядників, інколи – видавців, але – малим накладом, не завжди потрапляє до книгарень, до регіональних бібліотек надходить переважно від дарувальників. Отже, доступна обмеженому колу читачів – аматорів і фахівців біографічної справи.

У наукових співробітників Інституту Наталі Марченко та Ігоря Стамбола, головних натхненників цієї шляхетної та перспективної справи, виникла ідея, дієво підтримана їхніми колегами, поєднати на новому інформаційному майданчику авторів книжок про долю людей чи людських колективів, бібліотеки як сховища книжкових скарбів та науковців, які фахово працюють над історико-біографічними студіями.

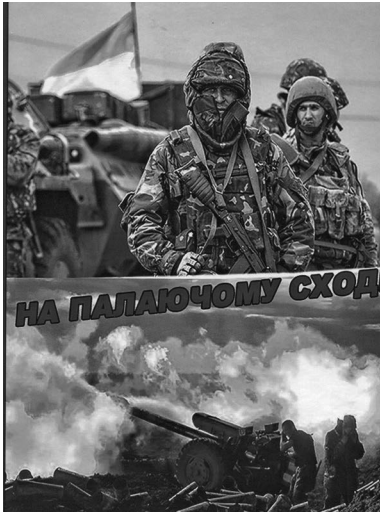
За задумом організаторів, рейтинг покликаний «згуртувати бібліотечну спільноту навколо ідеї примноження та поширення в цікавих для користувача формах достовірних відомостей про людей України, сприяти доступності й фаховості поширюваної в країні біографічної інформації». 25 експертів (історики, філологи, філософи, фахівці з педагогіки та соціальних комунікацій з Києва, Львова, Одеси, Харкова, Чернігова, Дрогобича, Запоріжжя, Кропивницького, Острога), оцінили понад 200 видань, запропонованих до розгляду бібліотеками. У підсумку Топ-10 «Біографічного рейтингу» склали видання із 17 міст: Бердянська, Вінниці, Дніпра, Дрогобича, Запоріжжя, Івано-Франківська, Кам'янець-Подільського, Києва, Луцька, Одеси, Полтави, Рівного, Ужгорода, Умані, Харкова, Чернівців і Чернігова. Серед 40 видань Топ-1019 видрукувані в обласних освітніх центрах України, 21 – у Києві. Підкреслимо: це передусім ті видання, які на момент започаткування Рейтингу були наявні у фондах місцевих бібліотек та своєчасно представлені цими бібліотеками до участі в конкурсі.

На другому етапі експертної сесії, що відбувалася поряд із тематичною виставкою в залах головної бібліотеки країни, з видань Топ-10 були визначені лауреати за номінаціями «Життєпис», «Джерела Біографії», «Колективна Біографія», «Біобіографічний Показник».

Імена переможців оголосили під час підбиття підсумків Рейтингу на урочистій церемонії в Національній бібліотеці України імені В. Вернадського:

Учасників і гостей заходу привітали в.о. генерального директора НБУВ, директор Інституту рукопису НБУВ, член-кореспондент

КНИГА, ЯК ДОЛЯ

НАНУ Любов Дубровіна та директор Інституту біографічних досліджень НБУВ, член-кореспондент НАНУ Володимир Попик. Участь у розмові взяли експерти-княни. Долучилася до цієї акції і Чернігівська ОУНБ імені В.Г.Короленка, запропонувавши список біографічних видань краєзнавчої тематики. Хотілося б привернути увагу до книги, яка народилася на Чернігівщині й перемогла в номінації «Колективна біографія» (II місце) (На палаючому Сході / упо-

рядник В. Лисенко. Чернігів: ПАТ «ПВК «Десна», 2017. – 288 с.). Упорядником її є Володимир Іванович Лисенко, член Спілки журналістів, що недавно пішов із життя. Книжка, щедро ілюстрована фотографіями, фінансово підтримана Чернігівською обласною адміністрацією (і це теж вельми позитивне явище), складається зі 100 нарисів та інтерв'ю зі «справжніми патріотами нашої держави, які на її східних рубежах чинять запеклий опір сепаратистам та російським найманцям».

Авторами публікацій є журналісти обласних і районних газет. Понад 1550 мешканців Чернігівщини брали й беруть участь у «гібридній» війні. Ігор Іваровський у нарисі про уродженця Чернігівської області Ярослава Ющенка (вересень 2014 р.) пише: «Абревіатура «АТО» – для дипломатів. Українці добре розуміють, що то – війна. І доки такі хлопці, як Ярослав, стоять на блок-постах, доки українці віддають останню копійчину на їхнє озброєння – наша нація – непереможна.» (с. 263).

Журналістка О. Гостра в нарисі «Коли вона закінчиться...» розповідає про єдину з Талалаївського району жінку-добровольця, медсестру Олену Корчаковську, яка надавала медичну допомогу укра-

їнським бійцям на Сході. Цікаві нариси Н. Федосенко, яка в лютому 2015 року написала про родину з Ніжина, що воювала в АТО («Всією сім'єю – перемоги!») (с. 108–110). Її ж нарис «Обіцяв повернутися живим», присвячений пам'яті 46-річного «кіборга» капітана Володимира Титарчука (с. 227–228). Викликає інтерес інтерв'ю з директором літературно-меморіального музею-заповідника Михайла Коцюбинського, праонуком письменника Ігорем Юлійовичем Коцюбинським, який був мобілізований 18 березня 2014 р. («Найзаповітніша мрія – щоб усі повернулися живими і неушкодженими»).

У номінації «Біобіографічний показник» отримало нагороду видання запорізьких колег з обласної бібліотеки (Невицпланкні сльози України (запоріжці, які загинули в АТО): біобіографічний показник / КЗ «ЗОНУ» ЗОР / укладачі Н.В. Романів, І.В. Макеєва, Т.М. Палівода; відповідальна за випуск О.В. Волкова. Запоріжжя: Статус, 2017. – 368 с.).

Видання, що брали участь у Рейтингу, були презентовані на ХІХ Всеукраїнській виставці-форумі «Українська книга на Одещині» та І червня представлені на ХІІІ «Книжковому арсеналі».

Світлана ІВАНИЦЬКА,

кандидат історичних наук, експерт Рейтингу.
м. Запоріжжя

Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти оголошує конкурс на заміщення науково-педагогічних вакантних посад

у наукових підрозділах:
Відділ формування і моніторингу змісту та якості культурно-мистецької освіти:
– начальник відділу – 1 особа;
– старший науковий співробітник – 1 особа.
Відділ наукового забезпечення змісту культурно-мистецької освіти:
– начальник відділу – 1 особа;
– старший науковий співробітник – 1 особа;
науковий співробітник – 1 особа.

Загальні вимоги:

Начальник відділу:
1. Вища освіта ступеня магістра (рівня спеціаліста) культурологічного або мистецького спрямування.
2. Науковий ступінь доктора наук або доктора філософії/кандидата наук (бажано відповідно в галузях Культура, Мистецтво) або вчене звання.
3. 5 навчально-методичних та/або наукових праць, які опубліковані протягом останніх 5 років у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях.
4. Досвід роботи на посадах науково-педагогічних або педагогічних працівників не менше 5 років.

Старший науковий співробітник:

1. Вища освіта ступеня магістра (рівня спеціаліста) культурологічного або мистецького спрямування.
2. Науковий ступінь доктора філософії/кандидата наук (бажано відповідно в галузях Культура, Мистецтво) вчене звання.
3. 3 навчально-методичних та/або наукових праць, які опубліковані протягом останніх 5 років у вітчизняних та/або іноземних (міжнародних) рецензованих фахових виданнях.
4. Досвід роботи на посадах науково-педагогічних або педагогічних працівників не менше 3 років.

Науковий співробітник:

1. Вища освіта ступеня магістра (рівня спеціаліста) культурологічного або мистецького спрямування.
2. Досвід роботи на посадах науково-педагогічних або педагогічних працівників 2 роки.
3. Наявність наукового ступеня доктора філософії/кандидата наук або магістра (бажано відповідно в галузях Культура, Мистецтво) або вченого звання вітається.

Спеціальні вимоги:

наявність у кандидата власних досліджень у сфері культурно-мистецької освіти, їх актуальність і практичне значення;

особистий внесок Кандидата в розроблення сучасних методологій та методик виконання досліджень і розробок, освітніх стандартів, науково-методичного чи навчально-методичного забезпечення освітнього процесу закладів культурно-мистецької освіти; досвід участі у підготовці аналітичних матеріалів з питань культурно-мистецької освіти, проведення експертизи за міжнародними програмами; здатність і досвід розроблення стратегій, перспективних планів розвитку закладу освіти або освітньої системи.

Особа, яка виявила бажання взяти участь у Конкурсі, подає особисто або надсилає поштою такі документи: письмову заяву на ім'я голови конкурсної комісії; копію документа, що посвідчує особу, засвідчену Кандидатом;

письмову згоду на обробку персональних даних; біографічну довідку (резюме); копію трудової книжки або документів, що засвідчують досвід роботи в галузі культурно-мистецької освіти; копії документів про вищу освіту, підвищення кваліфікації протягом останніх п'яти років, засвідчені в установленому порядку; присудження наукового ступеня, присвоєння вченого звання, військовий квиток (для військовослужбовців або військовозобов'язаних); довідку про проходження попереднього (періодичного) психіатричного огляду, яка видається, відповідно до Порядку проведення обов'язкових попередніх та періодичних психіатричних оглядів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2000 р. № 1465;

інформацію про творчий та/або науковий доробок; рекомендації та інші документи на розсуд Кандидата. Кандидати, які виявили бажання взяти участь у конкурсі, можуть подавати додаткову інформацію про освіту, досвід роботи, професійний рівень і репутацію, а також своє бачення розвитку досліджень і розробок на посаді (характеристики, рекомендації, копії наукових публікацій, реферати тощо).

Копії документів, які подаються Кандидатом, мають бути засвідчені в установленому порядку. Відповідальність за недостовірність документів несе Кандидат. Документи приймаються до 29 вересня за адресою: 01001, Україна, м. Київ-1, вул. Архітектора Городецького, 1-3/11, Державний науково-методичний центр змісту культурно-мистецької освіти.

Тел./факс: (044) 279-10-92, 279-10-88, 279-10-93; e-mail: mk@dmc-art-ukraine.org.ua. Години прийому документів з 9.30 до 17.00 щоденно крім суботи та неділі. Конкурс відбудеться 4 жовтня.

ЖИТТЄВІ ВИМІРИ ОЧИМА ХУДОЖНИКА

Художня галерея «Триптих-Арт», розташована на Десятинній вулиці столиці, стала Меккою творчих проектів відомих художників України. Безумовний мистецький смак її засновників, творчого подружжя Тетяни Савченко та Валерія Шкарупи, сформували сучасний напрям розвитку мистецького простору. А Київ отримав галерею, де позиціонуються сучасні творчі знахідки, вирוע позитив та гарний настрій.

Валерій ШКАРУПА і Тетяна САВЧЕНКО на відкритті виставки

Нещодавно шанувальники творчості Валерія Шкарупи привітали художника з черговою персональною виставкою під назвою «Ретроспектива 2010–2017», презентація якої відбулася в галереї «Триптих-АРТ».

Валерій Миколайович Шкарупа народився в місті Суми у 1950 р., де і розпочався його творчий шлях на посаді реставратора Художнього музею ім. Н. Онацького (1979–2002). Художню освіту отримав у Строгановському вищому училищі у Москві. Творчий шлях художника продовжився у столиці України, де В. Шкарупа розпочинає активне творче та громадське життя.

Вивчення артефактів таких історичних осередків, як Старий Орхей (Молдова), Мецамор (Вірменія), Самарканд, Бухара (Узбекистан), Тамань (РФ), Ольвія (Україна) додали творчим образам Шкарупи глибини та оригінального утвердження законів буття. А власне тлумачення життєвих істин надало художнім об-

разам глибокого філософського змісту.

В. Шкарупа – автор самобутніх творчих проектів «Раку-кераміка» та міжнародних симпозиумів Land-Art, у яких відкрилося його тяжіння до стихій: Земля, Повітря, Вода, Кисень. Природні явища мають для митця особливе духовне значення, з них він черпає своє натхнення, символи, кодіві знаки, які перетворюються на художні образи. Але є ще одне важливе підґрунтя, це – історія людства, з усіма перипетіями та унікальними глобальними явищами. У цій царині планетарного розвитку людства художник знаходить свої образи, в яких вирוע позитивна енергетика. Світ Параджанова, цвітіння коралів, метаморфози Червоного моря, тибетські мудреці, дух Монголії перетворюються на картини-

символи. Блукаючи просторами галактики, художник знаходить такі кольорові співвідношення, лінії, геометричні розчерки, які примушують каміння світитися, води розмовляти, небеса запалювати нові зірки.

Завдяки творчості Валерія Шкарупи, ми торкаємося суті всесвітнього простору. Коливання природних стихій, закодованих у вишуканій палітрі митця, насичують доквілля позитивом і життєдайною енергетикою. Філософія світогляду митця наповнена глибокими знаннями історичного минулого людства, симпатією до культури Єгипту, захопленням історією власного народу. Пошук виразності спрямовує художника до інновацій образотворчої мови. В. Шкарупа працює в техніках левкасу, живопису, в графіці та кераміці. Підґрунтя, яке він отримав на ниві реставрації, практичні навички, участь в археологічних експедиціях сформували власну культуру, філософський погляд на історію та мистецтво різних народів світу.

Художник щиро виявляє свої емоції в розкритті споконвічних істин, блукає галактикою, шукаючи власну зірку, наповнює простір медитативним станом. Шкарупа вміє ввести нашу свідомість у царину водних стихій, доторкнутися до таємниць тибетських мудреців, розкрити красу зоряного шляху. І все це досягається художніми образами, які озвучують мрію митця, зачаровують, немов водоспад, знаходять відгук у душах глядачів.

У серіях «Мангри», Саргасі, «Fragile», «ІХТІС», «Людина плинної води», «Подорожі», «Східний пейзаж», представлених на виставці, автор відкриває свої світи, сповнені краси та шляхетності. Твори виконані в техніці левкасу, яка потребує фахового мистецького рівня та живописної досконалості. Над деякими творами художник може працювати впродовж цілого року, досягаю-

чи вишуканої кольорової гами. І в результаті – картина набуває особливої виразності. Незважаючи на те, що деякі твори добре знайомі шанувальникам творчості Шкарупи, щоразу в них відкривається щось нове. Художні образи митця багатогранні, глибокі за своїм філософським змістом. Кожне полотно має свою кольорову гаму, збагачену живописним стилем автора – де плями, штрихи, розчерки, знайдені нюанси підкреслюють виразність творчого задуму. Палітра зачаровує розкішною гамою виважених співвідношень, які пробуджують уяву. Автор щедро віддає найдорогоцінніше – почуття, сповнені добра та любові до прекрасного.

На думку доктора мистецтвознавства Ольги Петрової, нефігуративні полотна Валерія Шкарупи – метафізичне нагадування про джерела планетарного буття. Він пише води у їхній мінливості й постійному русі. Глядач занурюється у вибагливий декоративізм та плинність водоростей, у потоки сонця, яке гаряче нагріло мілини біля берега. Художник відчиняє перед глядачем ступки мушлі та дарує нам перлину, яка мерехтить під зеленим шаром води...

Всесвіт у картинах Валерія Шкарупи перетворюється на знакові художні образи, які дивують своїм глибоким підтекстом. Саме такими є картини «Тайська вежа», «Присвята Ротко», «Обійняли води», «Жовтий лев», «Подорож на схід» та інші. І ми вже

«Подорож на схід»

в обіймах таємничого Єгипту, вишуканої Греції, розкошів східних культур. Зустріч із творами В. Шкарупи як ковток цілющої води, освячення прекрасним під звуки вікових дзвіниць.

Художника добре знають на рідній Сумщині, у Донецьку, Запоріжжі, Одесі, Славутічі, Києві. Шкарупа прославляє український сучасний живопис у багатьох зарубіжних галереях та приватних колекціях Канади, Польщі, Італії, Угорщини, Єгипту, США, Франції, Німеччини, Швейцарії, РФ.

У творчому арсеналі митця вирують споконвічні істини, які, немач обереги, впливають на нашу свідомість, духовність, культуру.

Валентина ЄФРЕМОВА,
мистецтвознавець,
заслужений працівник культури
України
Фото автора

Валерій ШКАРУПА. «Людина плинної води». 2010, полотно, левкас, акрил, олія, бронза, литво, Д-150

ЯСКРАВІЙ ТАЛАНТ

Митцем Тернопільщини, першим удостоєним почесного звання «Заслужений працівник культури УРСР» (1966), доля обра-ла уродженця с. Гермаківка теперішнього Борщівського району, талановитого самодіяльного музиканта й майстра-реконструктора народних музичних інструментів Василя Зуляка.

На пошанування 97-ї річниці від народження Маєстро в Тернопільському обласному краєзнавчому музеї експонується тематична виставка фондів матеріалів «Трембітала доля майбуття...».

Привертають увагу відвідувачів рідкісні плакати-афіші 1960-х років, які засвідчують концертну діяльність самодіяльного народного оркестру українських народних інструментів Мельнице-Подільського Будинку культури (керівник – В. Зуляк).

Документальні світліни, зокрема першого складу колективу (1956), також зафіксували тогочасний творчий процес.

Представлено касетну кінострічку «Останній кольоровий фільм про батька» та впорядковану Юліаном Кройтором книжку «Василь Зуляк – людина і митець».

Підсилює проект живописна картина Євгена Шпака «Портрет Василя Зуляка» (2011), обрамлена «мельницьким» вишитим рушником-оберегом.

Степан КОСТЮК,
Тернопіль

РОЗМОВИ З ЛІТОМ ХУДОЖНИЦІ ОЛІ ЯЦЕНКО

Арт-галерея «Мануфактура» запрошує всіх охочих зануритись у світ дитинства, найщиріших почуттів та неймовірних пригод у дивовижних куточках планети. А супроводжуватимуть відвідувачів у цій подорожі герої картин художниці Олі Яценко – чарівні Пухнастики, які оселилися в арт-просторі на час виставки «Розмови з літом».

І художні твори нагадують гарну добру казку, яку всім нам читали в дитинстві перед сном, а їхні герої ніби повертають назад у ніжний вік. Незважаючи на феєричність образів, роботи художниці наповнені глибиною і змістом, мають особливий сенс, який кожен відкриє для себе по-новому. Кар-

Оля ЯЦЕНКО

жують, відвідують концерти, грають на музичних інструментах, шукають скарби, малюють, а найголовніше – мріють і радіють життю!

Кольорова гама її казкових робіт переважно яскрава та життєствердна, як і самі персонажі на картинах. Проте деякі з них виконані у пастельних відтінках, що підкреслює їхню ніжність і щирість.

Художниця надає особливого значення кольорам. Їй подобається шукати нові відтінки, щоб потім передати їх у своїх роботах. Мисткиня впевнена, що вони суттєво впливають на внутрішній стан людини та її емоції. Якщо позитивні й добрі, то неодмінно допоможуть усе подолати: «У тиші ловити запах вітру і звуки квітів, що шелестять. Адже влітку барви, які дарує нам природа, особливо яскраві, тому так важливо вміти берегти це, любити і робити світ кращим».

«Вуличні музиканти», Ярославів вал, 60x80. 2016

тини Олі Яценко цікаві та зрозумілі і дорослим, і дітям.

Про що вони? Звісно, про добро, дружбу, вірність кохання, щирість почуттів, а також веселі подорожі та захопливі пригоди. Основна ідея, яку художниця хоче донести до свого глядача через картини: навчитися цінувати те, що у нас є, отримувати задоволення від кожного дня, який прожили.

Олю надихає природа, люди і життя навколо неї, а через своїх чарівних персонажів «Пухнастиків» художниця сподівається передати все найкраще, світле і добре тому, хто побачить її творіння: «У кожній роботі зібрані мої справжні історії, персонажі, думки і погляди на життя. Всі пухнасті герої на картинах – це уособлення чогось, що живе всередині кожного з нас», – розповідає мисткиня.

Як каже сама авторка, в її «Пухнастиках» кожен відвідувач може відшукати себе або своїх друзів чи знайомих. Вони, як і ми: живуть, закохуються, дарують квіти та емоції, подоро-

«Час на пригоди», 70x50. 2018

«Дещо про кохання», 50x60. 2016

Оля Яценко – художник та ілюстратор, авторка книг «Нічна пригода» і «Пухнастики. Щоденник історій». Окрім живопису, частину творчого життя присвячує комп'ютерній ілюстрації та арту. Серед її авторських проєктів: арт до комп'ютерних ігор, стікери «Вайолет» (дівчинка в українському національному вбранні) для компанії Viber. А її робота з єдинорогом була надрукована всесвітньо відомим брендом одягу «New Yorker» на світшотах у 2017 році. Художниця створює авторські іграшки та листівки, які також представлені на виставці в арт-галереї «Мануфактура».

Оля Яценко авторка близько десяти персональних виставок та учасниця безлічі групових творчих проєктів в Україні та за кордоном. Її роботи є у приватних колекціях України, Польщі, ОАЕ, Канади, Франції, Італії, Туреччини.

Відвідати виставку з теплою назвою «Розмови з літом» молоді художниці-ілюстратора можна до 14 вересня.

Художник із Житомирщини з картиною про прадавню Україну

ВСЕУКРАЇНСЬКА ВИСТАВКА ДО ДНЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

З 14 по 26 серпня у виставкових залах НСХУ відбувалася Всеукраїнська виставка до Дня Незалежності України.

На виставці, наймасштабнішій за кількістю учасників, експонувалися твори всіх видів образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва. Час для неї, з погляду виставкової практики, обрано не зовсім вдалий, але традиція «мистецьких звітів» до визначних історичних дат лишається.

Експозиція, що складається з понад декількох сотень творів різноманітних жанрів живопису, графіки та скульптурних форм, дає можливість глядачеві ознайомитися з широкою палітрою сучасного професійного образотворчого мистецтва Києва та інших міст нашої країни і в більшості витворів мистецтва співзвучна визначній події української держави. Завдяки кваліфікованій роботі виставкового комітету (переглядалися надіслані фотографії та зображення на електронних носіях), відвідувачі змогли побачити творчі здобутки художників. Серед них і дуже цікава робота відомої художниці-портретистки Наталії Павлушенко – портрет Гетьмана Івана Скоропадського (прадіда Гетьмана Української держави Павла Скоропадського)

Художниця Ольга РОГАЧЕВСЬКА з прообразом Героя своєї картини «Добровольці» – комбатом добровольців – на відкритті виставки

з її знаної серії портретів видатних діячів Гетьманщини. Організатори виставки сподіваються на відвідування мистецького заходу численною аудиторією поціновувачів, а також на те, що сам проєкт стане значним внеском до урочистостей, присвячених Дню Незалежності.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

Наталія ПАВЛУШЕНКО біля своєї картини «Портрет гетьмана Івана Скоропадського»

Продовження.
Початок у №№ 17–24, 26, 28–30, 33–34

Дмитро ЧОБИТ

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ У ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ АВТОРІВ

Важливі свідчення очевидця

Першою публікацією, яка торкалася проблеми трагедії Гути Пеняцької, у роки незалежної України стала стаття журналіста Сергія Орлюка «Лицарі подвійної моралі», опублікована бродівською газетою «Голос відродження» 8 жовтня 1991 року. Історія її появи така.

Протягом літа 1990-го – весни 1991 років у Ясеніві на горі Жбир, що за 4 км від Гути Пеняцької, Львівське студентське братство споруджувало пам'ятний знак українцям, що полягли на бродівських полях у роки Другої світової війни. Оскільки пам'ятник увінчував чотирираменний масивний хрест з чорного базальту – у вигляді знаку дивізії «Галичина», його так і назвали «Пам'ятником дивізійникам» або «Пам'ятником дивізії «Галичина».

Будівництво викликало шквал гнівних публікацій в усій радянській пресі, включно з центральними московськими виданнями, адже ще в умовах СРСР встановлювали пам'ятник воєнному формуванню, яке у складі німецьких збройних сил воювало проти повернення в Україну бандитської радянської влади та злочинного комуністичного режиму, що їх рухівці тоді так скрізь називали.

У ніч на 19 червня 1991 року пам'ятник українській дивізії «Галичина» у Ясеніві вибухом надзвичайної сили підірвав спеціальний підрозділ ГРУ (Головного розвідувального управління) за наказом міністра оборони СРСР Д. Язова.

Виправдовуючи акт вибухового вандалізму, газета Бродівського районного комітету КПУ «Бродівський вісник» опублікувала статтю «Пам'ятник героїству і неславі», у якій паплюжилася ідея пам'ятника на горі Жбир у Ясеніві і на всі лади вихвалялося спорудження пам'ятника на місці Гути Пеняцької. У статті дивізію СС «Галичина» звинувачували у знищенні села Гута Пеняцька, причому без жодних доказів. На цю публікацію дав письмову відповідь уродженець села Голубиця Ярослав Кузик, який на той час мешкав у селі Оброшин Пустомитівського району, та просив редакцію її опублікувати.

Цей відгук, викривав брехливість радянських інсинуацій щодо дивізії «Галичина», давав свідчення про справжні причини знищення німецькими окупантами села Гута Пеняцька, тому комуністи його залишили

ТРАГЕДІЯ ГУТИ ПЕНЯЦЬКОЇ

ПРИЧИНИ, ПЕРЕБІГ, НАСЛІДКИ

Міністр оборони СРСР Д. Язов, 1989 рік

без руху. Лист Я. Кузика в шухляді редактора «Бродівського вісника» виявили депутати Бродівської районної ради під час націоналізації приміщення Бродівського райкому КПУ, що відбулася в серпні 1991 року, після проголошення Україною Незалежності.

Фрагменти листа Ярослава Кузика опублікував журналіст Сергій Орлюк у бродівській районній газеті «Голос відродження» від 8 жовтня 1991 року у статті «Лицарі подвійної моралі», у львівській газеті «Высокий замок» від 16 листопада 1991 року в матеріалі під назвою «Кто был ничем – тот станет всем». Газета тоді видавалася російською мовою.

Практично без змін фрагмент оповіді Ярослава Кузика про події, які передували знищенню Гути Пеняцької, підготовлені С. Орлюком, опубліковано і в збірнику «Броди і Бродщина». З огляду на надзвичайну важливість, передруковуємо публікацію С. Орлюка у частині, що стосується Гути Пеняцької.

«На початку липня 1991 року до редакції пріснопам'ятного «Бродівського вісника» надійшов лист від мешканця села Оброшине Пустомитівського району Ярослава Кузика. Автор звертався до редактора С. Панааса, члена бюро РК КПУ, з приводу написання останнім статті «Пам'ятник героїству і неславі», де паплюжилася ідея побудови пам'ятника загиблим українцям на горі Жбир у Ясеніві і на всі лади вихвалялось спорудження пам'ятника на місці колишньої Гути Пеняцької.

Пам'ятаємо, з яким надривом було організоване компартійцями (не побоює цього слова) шоу в Гути Пеняцькій, як не

по-християнськи пом'янули жертви, списуючи їх на «бандерівських виродків», як підкидалися поліна братовбивства у вогонь міжнародної, зокрема, українсько-польської ворожнечі, давалася большевицька брехлива інтерпретація цієї трагічної події.

Між тим, існувала і до цього інша версія знищення Гути Пеняцької. Саме про неї і пише добродій Ярослав Кузик.

Суть її ось у чому. Наприкінці 1943 року в селі Гута Пеняцька в stodолі старости Войцехівського було знайдено три трупи німецьких вояків зі слідами людських знущань, з вирізаними на грудях свастиками. Німці везли своїх замордованих товаришів через села Жарків, Голубицю і показували їх людям, а потім прийшов каральний загін фашистів, який знищив Гуту Пеняцьку разом з її мешканцями. Ні про яку участь у цій акції бандерівців, чи дивізійників СС «Галичина» і мови йти не може.

Така деталь. Перед приходом німців у селі перебував загін Б. Крутікова з партизансько-диверсійного з'єднання чекіста Д. Медведєва, в рамках якого, до речі, діяв відомий терорист М. Кузнецов. Радянські партизани по-садились закатували трьох німецьких вояків. Що це так, свідчать і події в селі Нивиці Радехівського району, де медведєвці також вирізували на грудях жертв свастики. Знайомий почерк.

А потім для Гути настала гірка розплата. Так от. Ярослав Кузик закликав редакцію «Бродівського вісника» опублікувати листа, попросивши очевидців тих часів відгукнутися, щоб відновити справжню картину трагедії. Та де там. Хіба випродукувані компартійною системою приблизних вартостей, закомплексованих панаси, дмитріви, волошини, киричкові здатні на реальне бачення життя? Так і лежав лист-воляння без руху.

Нам слід по-християнськи поставитися до цього часу, оплати жертви, а не підкидати поліна у вогонь братовбивства». (Орлюк С. Так вони діяли // Броди і Бродщина. Статті, дослідження, документи. – Броди: Просвіта, 2014 – С. 439–440; Орлюк С. Кто был ничем // Высокий замок. – 1991. – 16 ноябрь. – С. 3).

Цю історію Ярослав Кузик розповідав у приміщенні Народного Руху України у Бродах, і я її теж слухав; то було вже після проголошення Незалежності України. Вражав опис ним тіл покалічених німців, які німецький підрозділ віз через Голубицю. Німці зупинялися, розкривали тіла і показували їх селянам. Дорослі, а особливо жінки, боялися до них навіть підходити. Німці кликали селян пальцем і говорили: «Ком – ком». Ярослав мав тоді 14 років і з цікавості підійшов та подивився. Побачене

його так вразило, що він довго не міг заспокоїтися і запам'ятав жахливе видовище на все життя. Може, з плином часу Я. Кузик помилився у точному датуванні подій, може, трупи німців і не лежали у stodолі Войцехівського, але під час транспортування їх бачили у Жаркові і в Голубиці. Селяни говорили, що випадок із трьома закатованими німцями з вирізаними свастиками стався десь за 10 днів до знищення Гути Пеняцької німецьким військом. Закатовані німці керували в лісі заготовлюючи дров для фронту, були це вже старшого віку люди. Мало того, що їх вбили, – перед смертю з них знущалися з особливою жорстокістю. Характер катувань – вирізана ще на живих людях свастика, був такий самий, як у селі Нивиці 27–28 січня 1944 року. Спільними між ними було те, що і в селі Нивиці, і у селі Гута Пеняцька перебували радянські партизани із загону НКВД спеціального призначення «Победітелі», очолюваного полковником НКВД Дмитром Медведєвим. Правою рукою та особливо довіреним помічником у нього служив лейтенант Борис Крутіков, загін якого, за словами Д. Медведєва, «сито і безпечно» тривалий час перебував у Гути Пеняцькій.

З цього можна зробити висновок, що вбивство з особливою жорстокістю біля Гути Пеняцької трьох своїх солдатів розглядалося німецькою окупаційною адміністрацією як злочин, який вимагає суворого покарання. У таких випадках гітлерівці особливо не церемонилися.

Мабуть, садились розправа над трьома літніми німецькими солдатами, які керували заготовлюючи дров для фронту, сталася у першій половині лютого 1944 року, вже після приходу в Гуту Пеняцьку партизанського загону Б. Крутікова. Добре відіспавшись та перепочивши тут кілька

днів після виснажливого переходу і тяжких боїв, медведівці мусили розвідати довколишню місцевість і виявили селян – заготівельників лісу, якими керували літні німецькі солдати. До приходу Б. Крутікова німцям не було чого остерігатися – ані Гута Пеняцька АК, ані УПА їх не чіпали, бо не було жодної необхідності. Така потреба виникла в енкаведистів Крутікова – вони завжди не терпіли німців і при нагоді поводитися з ними з особливою жорстокістю.

Цілком очевидно, що жорстоку розправу над німцями здійснили не самооборонівці з Гути Пеняцької, а саме енкаведисти загону Б. Крутікова – у цьому майже немає сумніву.

Оскільки вбивство трьох німців сталося в лісі поблизу Гути Пеняцької, а там з'явилися значні сили радянських партизанів, то німці і пов'язали ці факти в один ланцюжок і вирішили розправитися із селом.

Можна наголосити, що вбивство з особливою жорстокістю своїх солдатів німці розглядали як злочинний виклик, який вимагає суворого розплати. Очевидно, саме із цією метою вони 23 лютого 1944 року спрямували в Гуту Пеняцьку загін невідомої чисельності. Найімовірніше, то мусила бути рота, тобто близько 100 вояків, хоча Г. Мотика пише, що то був патруль. (Мотика Г. Від волинської різанини до операції «Вісла». – С. 153).

Жахлива доля села

Саме так була названа друга публікація в часи Незалежної України про трагедію Гути Пеняцької. Її автор, студент-журналіст Михайло Шишка зібрав доволі цікавий матеріал в очевидців цих подій та опублікував у газеті «Голос відродження» 29 березня 1993 року.

Із важливих відомостей цієї публікації слід відзначити розповідь очевидців про систему охорони Гути Пеняцької. «Усі дорослі мешканці Гути Пеняцької були поставлені під зброю. Для охорони виставлялася варта. Довкола села на деревах і на костелі встановлені кулемети. Був налагоджений зв'язок з іншими польськими бойовиками. Працювала розвідка».

Таке ясно вказує на зовсім не мирний характер села, як то тепер намагаються зобразити польські дослідники, та й сам президент Польщі А. Дуда.

Про агресивність польських бойовиків Гути Пеняцької свідчать часті випадки, коли нічної пори вони підходили до сіл і обстрілювали їх з автоматичної зброї. Так було вчинено щодо невеличкого українського поселення Ставки. Планувалася також акція нападу польських бойовиків на Жарків. Про це стало відомо з листівок, що з'явилися у селі через певний час після вбивства німцями Володимира Гринаха. Член активу ОУН

В. Гринах був виданий німцям поляком-фольксдойчером Котовським. За Гринаха помстились українські партизани. Вони спалили маєток Котовського у Жаркові. Саме після згаданих подій і з'явилися у селі листівки з натяком на «веселі» Різдвяні свята. Для захисту Жаркова з Волині прибув загін УПА. Українські партизани розквартирувались у кожній хаті.

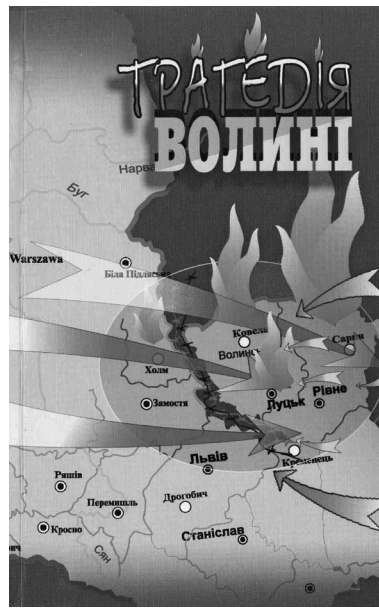
Не наважившись напасти на Жарків, польські бойовики вдалися до інших методів помсти. Справою їхніх рук є вбивство директора Ясенівської школи Івана Ваврива і його дружини. Жорстоко розправилася польська боївка з парохом села Ясенова Мартином Балютою. За промову, висловлену на похоронах Вавривих, отець Мартин поплатився життям. Разом із дяком, куховаркою і фурманом він був замордований на перший день Різдвяних свят. Їх перестріли по дорозі з Ясенова до Жаркова, куди вони їхали відправляти Службу Божу. Лише на другу добу коні з саньми, на яких було святе приладдя, повернулись до Ясенова.

М. Шишка переказує розповіді очевидців про випадок у Ясенові, коли німці затримали підводи, вантажені зброєю, що рухалися у напрямку Гути Пеняцької, про облогу, влаштовану німцями на присілку Майдан Пеняцький, про сутички з німцями, про загибель німецьких солдатів. Ці події описують і польські очевидці, що вказує на достовірність свідчень українських селян Ясенова і Жаркова, зібраних М. Шишкою.

Недоліком цієї публікації є відсутність імен та прізвищ очевидців. М. Шишка пояснював, що люди, з якими він розмовляв, просили не називати їхні імена. То був пост-радянський час, коли люди ще не позбулися страху; за два роки незалежності, у 1993 році, це відчуття ще переслідувало українців. Брак прізвищ та імен зменшує джерелознавче значення публікації, але не знижує її пізнавальної та на-

Володимир СЕРГІЙЧУК

Обкладинка книги В. Сергійчука

укової цінності, адже вона несе інформацію від живих ще тоді очевидців.

Дуже шкода, що польська сторона розпочала брутальну атаку на українців щойно тепер, коли вже мало залишилося живих очевидців подій 75-річної давнини, але залишилися їхні діти й онуки, які теж є важливими носіями інформації, та й архівні матеріали збереглися, і не лише в Україні, тому відтворити реальну картину перебігу трагедії Гути Пеняцької цілком реально.

Михайло Шишка написав статтю «Жахлива доля села» як краєзнавче дослідження суто місцевого значення. Він досліджував цю проблему, коли ще свіжою у пам'яті були спекуляції комуністів, відкриття ними пам'ятного знаку у Гуті Пеняцькій в 1989 році, політична полеміка у ході боротьби за вихід України з СРСР, проголошення її Незалежності. Але й тоді лунали голоси, що «непотрібно ворушити минуле», «розпалювати міжнародну ворожнечу», «неприятель до Польщі та поляків».

Тобто, молодому авторові робили застереження, аби не піднімати негативні спогади про непрості польсько-українські стосунки 40-х років, бо кривди чинилися з обидвох боків, в околицях Гути Пеняцької також. Та й загалом порушувати це питання через 50 років (стаття вийшла у 1993 році) не варто.

Змушений виправдовуватися, молодий журналіст пояснював, у післямові, що він ставив перед собою завдання дати об'єктивну розповідь про події у Гуті Пеняцькій на підставі свідчень очевидців.

Подальші події показали, що побоювання М. Шишки були марними, бо польська сторона подібних моральних стримувань ніколи не мала, а в останні роки розгорнула шалену антиукраїнську компанію на всіх рівнях – від шовіністів найнижчого гатунку до уряду, сейму, сенату і президента. І це через 75 років!

Прямі та огидні звинувачення українців спонукали до наукових досліджень в Україні. У наш час з'явилися публікації українських істориків, у яких висвітлюється і проблема трагедії Гути Пеняцької, однак таких публікацій – одиниці, та й жодна з них не містить цілісного опису подій, що передували знищенню Гути Пеняцької та останньому дню її існування.

Гута Пеняцька в працях українських істориків

Своєрідною віхою в польсько-українському протистоянні став розгляд Верховною Радою України першого скликання (1990–1994 рр.) питання про глибокозлочинну акцію «Вісла», яка мала всі ознаки геноциду українців. Уперше інформація про цю, закритую в комуністичні часи, тему стала широко доступною. Люди дізналися правду про насильницьку депортацію у 1947 році понад півмільйона українців зі споконвічних українських етнічних земель Холмщини, Підляшшя, Надсяння, Лемківщини. Акцію «Вісла» здійснив уряд Польщі за допомогою збройних сил своєї держави.

Безперечно – акція «Вісла» лягає вічною ганьбою на польську державу і польське суспільство. Далеко не всі поляки готові це визнати. Лунають цинічні слова, що «переселення» було благом для українців, бо вони, мовляв, залишили свої дерев'яні хати й оселилися у німецьких кам'яних на так званих «землях одзисканих» – Сілезії, Помор'ї та Східній Пруссії, які союзники по антигітлерівській коаліції після війни передали Польщі.

Як відповідь на порушене в Україні питання про акцію «Вісла», у Польщі в середині 1990-х років стали розкручувати контрпропаганду, звинувачуючи українців у «волинській різанині» поляків 1943 року. Сюди ж «приклеїли» і проблему Гути Пеняцької. Короткий виклад польських праць на цю тему ми вже подали вище.

Більшість польських публікацій відзначалися голослівністю, бездоказовістю та примітивністю, тому на них в Україні не звернули належної уваги, але вони робили свою справу, налаштовували поляків проти українців, стали темою для обговорень на найвищих щаблях державної влади в Польщі.

Трагедія Волині у дослідженнях Володимира Сергійчука

Чи не першим українським істориком, який звернув серйозну увагу на польські звинувачення українців, став доктор історичних наук, професор Київського національного університету ім. Т. Шевченка Володимир Сергійчук. У його монографії «Трагедія Волині» (К., 2003) приділено увагу і «Гуті Пеняцькій».

«Найбільше поляків, – пише В. Сергійчук, – загинуло під час

пацифікаційної акції за співпрацю з більшовицькими партизанами в селі Гута Пеняцька Бродівського району. Приводом для неї послужило перебування в цьому селі радянської спецбойовки під командуванням лейтенанта Б. Крутікова з диверсійного загону полковника Медведєва, яка, до речі, часто діяла і під виглядом УПА». (Сергійчук В. Трагедія Волині. – К., 2003 – С. 66.).

Причину пацифікації Гути Пеняцької історик пов'язує зі співпрацею мешканців села з більшовицькими партизанами, таке справді було, але це всіляко замовчують польські дослідники.

Про те, що Гута Пеняцька була знищена саме за тісну співпрацю з радянськими партизанами, свідчать і такі дані, наведені В. Сергійчуком: «Після подій у Гуті Пеняцькій деякі місцеві керівники АК змушені були заборонити прийом селянами більшовицьких партизанів, оскільки їхня присутність у тилу гітлерівців використовувалася останніми як привід для знищення відділів польської самооборони». (Там само. – С. 67).

Тут можна додати й те, що самі більшовицькі партизани зумисно провокували німецький окупаційний режим на проведення каральних акцій проти найбільших баз АК, що їх сталінський режим завжди розглядав як противника.

На той час радянський уряд мав союзні відносини зі США та Англією, які підтримували польський уряд в еміграції. Відкрито діяли проти поляків сталінський режим не міг, тому перевагу надавали спецопераціям НКВД і за допомогою влаштованих ним провокацій ліквідували ворогів чужими руками, у цьому разі – німецькими.

У такий самий спосіб німці в 1943 році знищили базу АК в селі Бобровицька Рудня біля Березного на Волині.

Спровокувавши знищення цього села гітлерівцями вранці, ці самі партизани-медведівці і загін «Победітелі» залишили Бобровицьку Рудню вночі – за кілька годин до німецької атаки. Як наслідок – усі поляки загинули, а село спалено. Ми про це розкажемо докладніше, а наразі зазначимо, що в Гуті Пеняцькій ці самі партизани із загону спеціального призначення НКВД СРСР діяли в аналогічний спосіб, причому один до одного!

В. Сергійчук став першим українським істориком, який приділив значну увагу проблемі трагедії Гути Пеняцької і розцінив її як типову каральну акцію гітлерівців і німецько-окупаційного режиму та правильно назвав головну причину трагедії – співпраця села з радянськими партизанами.

ЩОРІЧНИЙ МІЖНАРОДНИЙ СКУЛЬПТУРНИЙ ПЛЕНЕР У ЗБАРАЖІ, ПРИСВЯЧЕНИЙ ДНЮ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Одним з важливих напрямів діяльності Національного заповідника «Замки Тернопілля» є збереження та популяризація пам'яток культурної спадщини України, організація різноманітних мистецьких заходів, виставок, пленерів.

Так, за останній час за підтримки Міністерства культури України та сприяння Тернопільської обласної державної адміністрації відбулися п'ять художньо-мистецьких живописних пленерів, зокрема і щорічний дитячо-юнацький з промовистою назвою «Мандруємо замками Тернопілля». Роботи відомих митців і юних талантів поповнили фондові збірки заповідника. 13 серпня на базі заповідника стартовували щорічний Міжнародний скульптурний пленер, присвячений Дню Незалежності України, під назвою «Козакам найперше воля, козакам найперше честь!». До міста Збараж з'їхали митці з різних регіонів України та Прибалтики, щоб, за словами Огюста Родена, «відсікти від кам'яних глиб усе зайве», залишивши для нащадків монументальні скульптури і погруддя відомих козацьких полковників, звитяжних історичних постатей нашого краю. Протягом двох тижнів каменярі працюватимуть над уособленням козака-лицаря – захисника своєї країни.

У пленері взяли участь відомі в Україні та за кордоном мит-

ці, а саме: заслужений скульптор України, доцент кафедри образотворчого мистецтва Тернопільського національного педагогічного університету Роман Казимирович Вільгушинський; член національної спілки художників України, хмельницький скульптор Сергій Іванович Кляпетура; голова Рівненської обласної організації НСХУ, заслужений художник України, доцент кафедри основ архітектурного проектування, конструювання та графіки Рівненського національного університету водного господарства та природокористування, скульптор Петро Михайлович Подолець; викладач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації ім. Михайла Фіголя Інституту мистецтв Прикарпатського Національного університету ім. Василя Стефаника, скульптор Богдан Степанович Гладкий; скульптор

з м. Каунас (Литва) Маріус Петрускас.

У День Державного прапора, у переддень найбільшого свята нашої країни – Дня Незалежності України, у Призамковому парку м. Збараж було урочисто відкрито скульптуру заслуженого художника України, тернополянина Романа Вільгушинського – «Захиснику Вітчизни». У вступному слові до дійства йшлося, «...що за волю і незалежність України протягом багатьох століть проливали свою кров і гинули багато славних синів і дочок нашого краю. Серед них найбільш відомі імена козацьких полковників Кіндрата Бурляя та Нестора Морозенка, відомого збаражанина – командира УПА Дмитра Клячківського (Клима Савура), новітніх героїв нашого часу – юних Устима Голоднюка та Назарія Войновича, загиблих воїнів АТО Тараса Михальського та Юрія Горійського.

Світла пам'ять про загиблих воїнів-героїв повинна жити вічно у наших серцях».

Право відкрити пам'ятник «Захиснику Вітчизни» надали голо-

ві Союзу українок Збаражчини Любомирі Бедрій і двом братам – воїнам АТО, «кіборгам» Богданові та Ярославові Білоусам. Пізніше пам'ятник освятили священники різних конфесій із трьох церков міста, також відбулася спільна молитва за мир і спокій в Україні.

До присутніх з вітальними словами звернулися голова Збаразької районної державної адміністрації Валерій Савчук, заступник Збаразької районної ради Юлія Чванкіна, міський голова Роман Полікровський.

Урочисте дійство прикрасили своїми піснями виступами соліст районного будинку культури Сергій Рогівський та аматорський народний хор Союзу українок м. Збараж (художній керівник Олена Гришук).

Інші паркові скульптури згодом знайдуть своє гідне місце у Призамковому парку Збараж серед вікових лип, під мурами славетної фортеці. Національний заповідник «Замки Тернопілля» і надалі організовуватиме подібні художньо-мистецькі заходи і пленери з метою примноження та популяризації пам'яток культурної спадщини задля виховання патріотизму, любові і відданості родині, країні, державі!

Ольга СТАНКЕВИЧ,
начальник відділу
обслуговування туристів та
масово-освітньої роботи
Національного заповідника
«Замки Тернопілля»

